Mustaqil gazeta
HURRIYAT
1996-yil dekabrdan chiqa boshlagan
№36 (290) 2002-yil 11-сентябрь

"Хуррият" сизники,
Сиз ХУРРИЯТники бўлинг!

Газетамизга обуна давом этмокда.
Нашр кўрсаткичимиз:
Якка обуначилар учун — 233, ташкилотлар учун — 234.

Моҳият

ҲУРЛИКНИНГ ЖОЗИБАСИ ВА ...ЮКИ

Олий Мажлиснинг IX сессиясида мамлакатимиз Раҳбари жамиятимиз тараққиётининг янада янги йўналишларини белгилаб берди

Фуқаронинг сифат даражаси

Ҳар қандай жамият мустаҳкам оёққа туриб олиш йўлларини излайди, жамият миқёсида умуммувозанатга эришишнинг минг битта чора-тадбирини кўради, ислоҳот устига ислоҳот ўтказади. Ва уларнинг аксарият қисми жамият ва шахс манфаатлари уйғунлигига нечоғли эришилгани билан белгиланади. Мана шу уйғунликнинг моҳияти кўп жиҳатдан "фуқаро" тушунчасида мужассамлашади. Биз фуқаро деганда, изоҳли луғатда зикр этилганидек, "Бирор мамлакатнинг доимий аҳолиси, гражданлар"ни тушунишга одатланганмиз. Бироқ фуқародан фуқаронинг фарқи бор, уларнинг сифат даражаси бор.

Бу жумла кимларнидир улуғлаш ва кимларнидир камситиш учун қўлланилмаяпти, зеро, ҳар бир киши ўзининг жамиятга нисбатан тутган ўрни, нуқтаи назари ва умуман муносабатини бир тошу тарозига солиб кўрса холис хулосани чиқариши қийин эмас.

"Бизнинг жамият" деганда 11 ёшга тўлган, шу давр мобайнида кўпдан-кўп ютуқларга эришган ва кўпдан-кўп вазифаларни адо этишга шайланаётган Ўзбекистонни, ўзбекистонликларни тушунамиз. Олий Мажлиснинг IX сессиясида катта маъруза билан қатнашган мамлакат Президенти жамиятнинг босиб ўтган йўллари, ҳозирги аҳволи ва истиқболи хусусида батафсил сўз юритди. Юртимизда демократик ўзгаришларни ҳар қачонгидан чуқурлаштириш ҳамда фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг энг асосий йўналишларини белгилаб берди.

Маърузанинг қамрови, соҳаси кенг албатта, лекин умумлаштириб айтилса, унинг барча жабҳаси яна ва яна жамият ва фуқаро уйғунлиги муаммосига келиб тақалади. Маърузанинг ҳар сатридан келиб чиқиб фуқароларимизни қатор-қатор саволга тутишимиз мумкин. Чунончи:

– 1991 йилнинг 1 сентябридан ҳозирги кунимизгача Ватанимиз босиб ўтган мураккаб ва машаққатли йўл хотирангиздан кўтарилмадими?

– Мустақилликнинг дастлабки йилларидаёқ танлаган йўлимизнинг тўғрилигига иқрормисиз?

– Йил сайин ўтмиш қаърига ботаётган СССРнинг сояси ҳамон тафаккур ва қалб майдонларига кўланка солмаяптими?

– Оёқларимизга кишан бўлаётган ақидалардан воз кеча олдикми, маънавий янгиланиш зарурати тўла англаб етдикми?

– Ҳаётимизнинг барча соҳаларини янада эркинлаштирмай туриб энди олға қадам ташлаш иложсиз эканлигига аминмисиз?

Савол кўп, уларга турли нуқтаи назардан турлича баҳо берувчилар бўлиши табиийлиги маърузанинг бошланишидаёқ таъкидлаб ўтилди. Худди шу турлича нуқтаи назарнинг ўзи фуқаро сифат даражасини турлича эканлигини кўрсатади. Шу ўринда матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимларининг касб байрами муносабати билан йўлланган табрик хатида Президент халқимизнинг тафаккури ва сиёсий савияси, маданияти ўсиб бораётганини, муҳими, одамларимиз оқни-оқ, қорани-қора деб ажратиш учун етарли тажрибага эга бўлаётганини таъкидлаганини эслаш ўринли. Демак, халқимизнинг фуқаролик даражаси ортаётганига, бу, Истиқлолнинг энг улкан ютуқларидан эканига юрт Раҳбари муносиб баҳо беряпти. Маънавий ва маърифий маънода шундай сифатий юксалишга эришган ва эришаётган ФУҚАРО демократиянинг янада юқорироқ поғоналарида яшашга ҳақли!

Маърузанинг фавқулодда янгилиги ва тарихий аҳамияти ҳам шунда! Мамлакатимиз Раҳбарининг босқичма-босқич ислоҳот сиёсатининг навбатдаги янгилиги ҳам шунда мужассам!

Уч тарихий ҳужжат

Шиддаткор тезликлар, ахборот ва ахборот технологиялари, интелектуал ресурслар асрида яшай бошлаганимиз каттаю кичикка аён. Давр сусткашликка тоқат қилмайди. Фикрий, ақлий танбалликни кўтармайди. Кечаги ютуққа бугун махлиё бўлиб ўтирган одам эртани бой беради. Даврнинг шиддатига басма-бас яшашнинг яккаю ягона йўли — ҳурлик! Фикр эркинлашмай, фаолият ҳурликка эришмай туриб қулочни катта очиш, юксак парвозларни мўлжалга олиш амримаҳол. Хорижий сиёсатшунослар Ўзбекистон Президентининг вазиятни ғоятда нозик ҳис қилиши ва энг қалтис ҳолатларда энг мақбул йўлни танлай билиш маҳоратини кўплаб эътироф этганлар. Айни ҳолатда И. Каримов жамият ислоҳотини давом эттиришнинг бирдан-бир чораси демократик ўзгаришларни янада чуқурлаштиришдан иборат эканини баён этди. Маърузада жамиятнинг барча жабҳаларидаги ислоҳотларни янги сифат даражаларига кўтаришнинг етти дастурий йўналиши белгилаб берилди. Мазкур йўналишларнинг ҳар бири ҳақида алоҳида мулоҳазалар айтиш мумкин, лекин энг муҳими – уларнинг ижроси, яъни ҳаётда амалга ошиши битта нарсага – жамиятнинг, кишилар тафаккурининг нечоғли соғлом эркинлашувига боғлиқ. Назаримда, мамлакатимиз аҳолиси ижтимоий, сиёсий, моддий ва маънавий юксалишнинг навбатдаги яна бир мураккаб палласига кирди. Бу мураккаблик ошкоралик ва ҳаққонийлик, эркинлик ва масъулият уйғунлигини таъминлашда ўз аксини топади.

Демократия ва фаровонликни ошкораликсиз тасаввур этиб бўлмайди. Хусусан, давлат тизимини фуқароларнинг ўз-ўзини бошқариш тизимига ўтказа бориш орзусида яшаётган ҳеч бир кишилик жамияти ошкораликни ўрнатмай туриб бу ниятига эриша олмайди. Чунки демократик жамиятнинг бош белгиси фуқаро бошқарувидир. Ҳамонки, фуқаро бошқаруви шаклландими, демак, жамиятни назорат этиш ҳам фуқаро зиммасига тушади. Жамоат назоратининг синалган ва қулай воситаси эса – оммавий ахборот воситалари! ОАВ эркинлашмаган жамиятни демократлашаяпти дейиш ёлғон. Чунки энг тараққий этган мамлакатларда ҳам давлат раҳбаридан тортиб энг қуйи қатламларгача матбуот назоратида яшайди, фаолият юритади. Журналист захматкаш фаррош, садоқатли қўриқчи ит вазифасини адо этади. Унинг учун битта мезон бор –ютуқдан қувонади, нуқсондан ранжийди, вассалом!

Юқорида тилга олинган табрик мактубида Юртбошимиз биз журналистларни мана шундай том маънодаги қалам соҳиблари бўлишга, жиноятни – жиноят, хиёнатни – хиёнат деб ёзишга даъват этганди. "Матбуот ва ахборот соҳасида бошқарувни такомиллаштириш тўғрисида"ги фармонда эса (2002 йил 3 июль) "цензура, таҳрир қилиш, тақиқлаш ҳамда ОАВ фаолиятига ўзгача тарзда ғайриқонуний аралашиш қатъиян ман этилди". Маърузада белгилаб берилган етти устивор йўналишнинг тўртинчиси **"энг муҳим устивор йўналиш – бу инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини, сўз ва матбуот эркинлигини, шунингдек, ошкораликни, жамиятда ўтказилаётган ислоҳотларнинг очиқлигини таъминлайдиган демократик тамойилларни сўзда ёки қоғозда эмас, амалий ҳаётда жорий қилиш"** эканлиги алоҳида таъкидланди. Мазкур уч ҳужжатнинг тарихий аҳамияти Ватанимиз мустақиллиги эълон этилган шодиёнадан кам эмас! Ўзбекистон матбуоти, ўзбек журналистикаси тарихи бундан улканроқ, бундан қувончлироқ воқеани билмайди десак заррача муболаға бўлмас! Бинобарин, ҳамонки, Ўзбекистон ОАВ ҳаётида тубдан бурилиш палласи етилган экан, журналистлар кечаги кун тажрибасидан, яъни қўрқа-пуса ва бирёқлама қалам тебратишдан воз кечишлари даркор, улар учун бош мезон – холислик ва яна бир карра холислик бўлмоғи зарур.

Кези келганда айтиш жоизки, ОАВни эркинлаштириш фақат матбуотчиларга таалluқли муаммо деган хаёлда юрганлар ҳам йўқ эмас. Мутлақо! Жамиятнинг демократиялашуви ҳаммага – шу жамиятнинг барча аъзоларига керак, шундай экан, каттаю кичик ўзини шу борада масъул ҳис этмоғи шарт. Гап фақат ОАВни эмас, бутун жамиятни, яшаш тарзимизни эркинлаштиришдек улкан ва файзли орзу ҳақида бормоқда!

(Давоми 2-бетда).

Теннис

«ПРЕЗИДЕНТ КУБОГИ» – ДУНЁ ЭЪТИБОРИДА

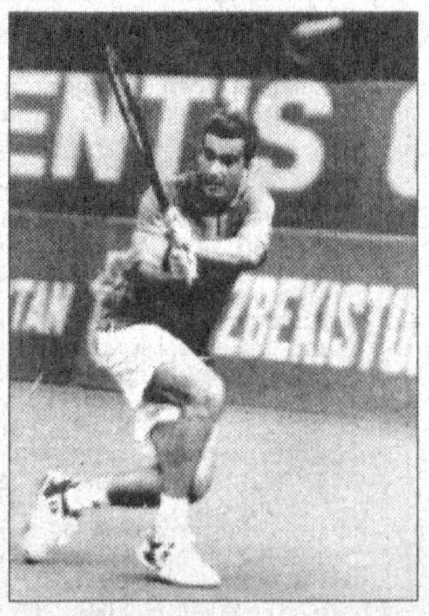

Шу кунларда дунёнинг учта давлатида халқаро теннис турнирлари бўлиб ўтмоқда. Румыния пойтахти Бухарестда "Гелсор Оупен Романие", Салвадорда "Бразилия Оупен" ва Тошкенда "Президент кубоги". Учала мусобақа ҳам 9 сентябрда бошланиб 15да тугайди. Бироқ аксарият теннис ихлосмандларининг нигоҳи Президент кубоги учун кетаётган баҳсларга қадалган, десак муболаға эмас. Чунки ҳеч бир юртда йиғилмаган теннис юлдузлари айнан Тошкентда учрашмоқда. Қолаверса, тўққизинчи бор ўтказилаётган ва анча-мунча довруғ қозонган мазкур турнирни дунёнинг ҳар қайси чеккасидан кузатиш мумкин.

Айни кунларда Юнусобод спорт мажмуасида бўлиб ўтаётган турнир ўзининг энг қизғин палласига кираётир. Масалан, бугун у ерда анъанавий "Болалар куни" ва иккинчи доира учрашувларни кузатиш мумкин. "Болалар куни" тадбирида иштирок этадиган ёш теннис ихлосмандлари турнирга ташриф буюрган жаҳон ракетка усталари билан кордга чиқиб, турли танлов ва ўйинларда иштирок этади. Айтишларича, бу "Президент кубоги" мусобақаси асосчиси Сассон Какшурининг энг севимли байрами экан. Шунинг учун ҳам у ҳар сафар болаларнинг қувончига шерик бўлиб совринларни ҳам ўзи топширади.

Теннисчиларга келадиган бўлсак, уларнинг орасида энг машҳурлари Марат Сафин, Томми Ҳаас, Николас Кифер, Девид Сангвинетти, Марк Россе, Евгений Кафельников, Магнус Норман ва бошқа кўплаб юлдузларни учратиш мумкин. Мукофот жамғармаси 550 минг АҚШ доллари бўлган мазкур турнир қатнашчиларидан энг ёши россиялик Михаил Южний бўлса(1982 йил), энг тажрибалиси швецариялик

Марк Россе. 32 ёшли бу теннисчи 1988 йилда катта теннисга кириб келган.

Юнусобод спорт мажмуасида содир бўлаётган барча жараёнларни Ўзбекистон телевидениеси орқали кузатиш мумкин. Ўйинлардан ташқари уюштирилаётган барча тадбирлар ҳақида ҳам репортажлар мунтазам бериб турилибди. Германиялик мутахассислар эса ўйинларни дунёнинг турли чеккаларига узатиб туришибди. Ярим финал ва финал учрашувларини жонли кўрсатиш ҳуқуқини Европанинг Эн-Би-Си телекомпанияси қўлга киритган. Қолаверса, Евронюс, Рейтер, Би-Би-Си, Дойчи Велле каби етакчи телеканал ва ахборот маҳкамалари ўз журналистларини пойтахтимизга юборган.

Бу йил турнирнинг ташкилий ишларидаги яна бир янгилик — интернетда ҳам унинг жонли ёритилиши. Аввал интернетда Президент кубоги ҳақида умумий тасаввур берадиган Wер саҳифа бор эди холос. Энди эса турнирдаги энг сўнгги янгиликлар, қайси юртда қандай ўйинлар кетаётгани, ҳисоб, хуллас, ҳамма жараёнларни www.sportal.de саҳифасида танишиб бориш мумкин.

Турнирнинг матбуот марказида ҳам ўйинлар трансляция қилиб турилибди. Журналистлар шу ернинг ўзида ҳам баҳсларни кузатиши ҳам ўзаро фикр алмашиши, ҳам материаллар тайёрлаши мумкин. Телефонда эса сўнгги янгиликлар дунёнинг турли чеккаларига хабар қилиняпти.

Дарвоқе, бу йил журналистлар ҳаддан ташқари кўп. 20 дан зиёд хорижлик ҳамкасбларимиз келган бўлса, ўзбекистонликлар улардан 3-4 баравар кўп. Тахминларга кўра, бу ҳол нафақат турнирнинг мақоми ошиб бораётгани, балки ўтган йили журналистларга берилган эътибор билан ҳам боғлиқ. Энг муҳими, ўтган йили журналистлар орасида нуфузли мусобақага тўртта йўлланма ўйналган эди. Гарчи ютганларни Москвага олиб бориш ўрнига 500 доллардан пул берилган бўлса-да, бу йил ушбу лотарея яна ташкил этилишига ишонаётганлар топилади.

Шуни ҳам айтиб ўтиш керакки, аккредитациядан ўтган барча мухбирлар ҳам Юнусободга келиб тураётгани йўқ. Матбуот марказида асосан спорт журналистлари — турнирни ёритмоқчи бўлган юртдошларимиз ўтирибди. Хорижлик ҳамкасбларимиз эса Тошкентни саёҳат қилиб бўлгач, бевосита кортларда ўйинларни кузатиш, теннисчилар ва теннис ихлосмандлари билан суҳбатлашиш ишлари билан банд. Матбуот марказига асосан баъзи маълумотларни олиб кетиш учун келишади.

Хуллас, журналистлар учун ҳам иш, ҳам хордиқ ҳафтаси таассуротларга бой тарзда ўтмоқда.

Динара ДЎЛТАЕВА
Шавкат ЗУФАРОВ олган суратлар.

УШБУ СОНДА:

СЕМИРИШНИНГ САБАБИ "КОЛА"...МИ?
«БМТ билан ўйна»ган ютади! 2
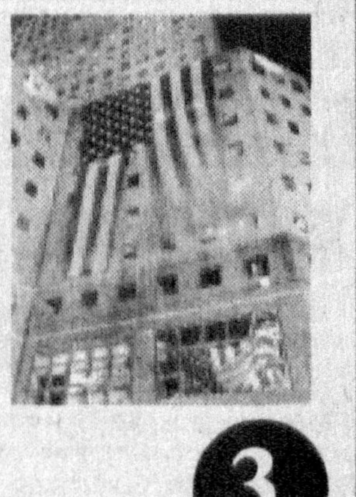
ДУНЁНИ ЛАРЗАГА СОЛГАН КУН 3
ДАҲШАТ
МУҲАББАТНИ ЎРГАНАЙЛИК 4

Анжуман

ЖАҲОН ва ШАРҲЛОВЧИ ТАЛҚИНИ

Жаҳонда кечаётган воқеалардан воқиф бўлар экансиз ҳар доим ҳам тезда унинг бирор мамлакат ёхуд жаҳон тарихидаги аҳамияти ҳақида тасаввурга эга бўлиш осон эмаслигини сезасиз. Бунинг учун аввало дунёда кечаётган воқеа-ҳодисалардан мунтазам воқифлик, улар моҳиятига етишга тинимсиз ҳаракат, ҳодисалардаги ҳамма ҳам кўришга қодир бўлмаган ўзаро боғлиқликларни англаш зарур. Шу боис ҳам биз кўпинча жаҳондаги янгиликлар билан танишар эканмиз, шарҳовчилар талқинига эътибор қаратамиз. Бу ўринда уларнинг билимдонлиги, зийраклиги, маҳорати ҳар биримизда ва умуман жамиятда маълум воқеага нисбатан жамоат фикри шаклланишига кўмаклашишини кузатамиз.

АҚШда 11 сентябрь куни бўлиб ўтган воқелар жаҳон сиёсатида кескин бурилишларни, янги жараёнларни бошлаб берганини айтилмоқда. Ана шундай бир даврда бўлиб ўтаётган воқеалардан мамлакатимиз аҳлини тўғри воқиф этиш, бу жараённинг моҳиятини англатиш зиммасида бўлган малакали халқаро ва сиёсий шарҳловчиларга эҳтиёж сезилаётир.

Ана шу эҳтиёждан келиб чиқиб, кейинги ойлар ичида сиёсий ва халқаро шарҳловчилар учун семинарлар ташкил этилди. Бу семинарларни ўтказишдан асосий мақсад соҳага ихтисослашаётган журналистлар малакасини, маҳоратини ошириш, ўзаро тажриба алмашишдан иборатдир.

5-6 сентябрь кунлари Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ташаббуси билан Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университетида бўлиб ўтган "Ўзбекистон ва ҳозирги замон халқаро сиёсати" мавзуидаги семинар ҳам шулар жумласидандир.

Анжуманда Ўзбекистон Президентининг Давлат маслаҳатчиси ўринбосари А.Мелибоев Юртбошимиз Олий Мажлиснинг байрамолди сессиясида инсон ҳуқуқлари, сўз ва матбуот эркинлигини таъминлаш масаласини муҳим йўналишдан бири сифатида қайд этганига эътибор қаратар экан, бу вазифаларни амалга оширишда сиёсий ва халқаро шарҳловчи журналистлар муҳим ўрин тутажакларини айтди. Журналистлар бугунги кунда жаҳонни Ўзбекистонга эмас, юртимизни дунёга танитиш борасида ҳам жиддий ишларни қилишлари лозимлигини таъкидлади.

Икки кунлик семинар давомида журналистлар мутахассисларининг глобаллашув ва тараққиётининг долзарб муаммолари, Марказий ва Жанубий Осиёда хавфсизлик, терроризмга қарши кураш, Буюк ипак йўлининг геосиёсий ва иқтисодлий аҳамияти, Европа Иттифоқи, АҚШ билан мамлакатимиз ҳамкорлиги, халқаро иқтисодий муносабатлардаги муаммолар, чет давлатлар мухбирларининг иш тажрибасига бағишланган маърузаларини тингладилар. Мавзулар юзасидан қизғин баҳс-мунозаралар бўлиб ўтди.

Журналистлар жиддий тайёргарлик маҳсули бўлган, иштирокчиларга янги билимлар, янги ғоялар берадиган бундай семинарларни мунтазам ўтказиб туришни ёқлаб фикрлар билдирдилар.

С. МАҲМАРАҲИМОВА

Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди ҳамда Оммавий ахборот воситалари демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

«ҲУҚУҚ ВА БУРЧ»

танловига таклиф этади!

Танловга тақдим этилаётган ижодий ишлар (телекўрсатувлар, радиоэшиттиришлар) ҳуқуқий мавзуда бўлиб, ҳуқуқий маданиятнинг ошишига, аҳоли ўртасида хўжалик қонунчилиги ва хўжалик судлари фаолияти тўғрисидаги билим ва тушунчаларни бойитишга, жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш миллий дастурининг амалга ошишига хизмат қилиши лозим.

Шунингдек, танловга тақдим этиладиган ишларда қуйидагиларга эътибор қилиниши сўралади:

- **хўжалик суди судлов ишларини юритишнинг тамойиллари;**
- ***хўжалик судлари фаолиятининг такомиллашуви;***
- ***хўжалик суди ва халқаро ҳуқуқ;***
- ***хўжалик судларининг фаолияти, ютуқ ва муаммолари.***

ҒОЛИБЛАРни қимматбаҳо мукофотлар кутади!

Танловга тақдим этилган ижодий ишлар шу йилнинг 16 декабрига қадар қуйидаги манзилда қабул қилинади:

Ўзбекистон ОАВни демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси,
Навоий кўчаси 30, 37-хона
Маълумот учун: 144-64-62, 77-14-69

ММMда

МУАММОЛАР ЕЧИМИНИ КУТМОҚДА

жаҳон Саммити якунлари шундан далолат беради

Жорий йилнинг 26 августидан 4 сентябригача Жанубий Африканинг Йоханнесбург шаҳрида Барқарор ривожланишга бағишланган халқаро Саммит бўлиб ўтганини хабар қилган эдик.

Саммитда БМТ Бош котиби Кофи Аннан жаҳон аҳли олдида энергетика, соғлиқни сақлаш, сув ва канализация, қишлоқ хўжалиги унумдорлиги, биологик ранг-баранглик ва экотизимларни бошқариш масаласида йирик муаммолар борлигини таъкидлади. Иштирокчилар шунингдек, табиий бойликларни ҳаддан ташқари кўп истеъмол қилиш заминимиз экотизимининг қайта тикланишига имкон бермаётгани ва емирилишига олиб келаётганини ташвиш билан қайд этдилар.

Хусусан, ишлаб чиқариш ва истеъмол даражалари сайёрамиз имкониятларидан 25 фоиз ортиб кетган. Ривожланаётган мамлакатлардаги 4.6 миллиард аҳолининг 800 миллион нафари рисоладагидек ҳаёт кечириш учун тўйиб овқат ейолмайдилар. 850 миллион аҳоли эса мутлақо саводсиздир. Қарийб бир миллиард нафар аҳоли тоза сув захираларига дохил эмас. Хавфсиз сув заҳиралари мавжуд эмаслиги боис ер юзида ҳар йили 2.2 миллион нафар киши ҳаётдан кўз юммоқда. Ер заҳираларининг камайиши жаҳондаги қишлоқ хўжалиги экинлари майдонларининг учдан икки қисмига сезиларли таъсир этгани сабабли қарийб 1 миллиард нафар аҳоли ҳосил камлигидан кун кечириш учун етарли даромад ололмаяпти.

Шу боис Саммит иштирокчилари анжуман якунида "Йоханнесбург декларацияси"ни ва уни амалда татбиқ этиш режасини қабул қилдилар.

6 сентябрь куни Ўзбекистон Миллий Матбуот марказида ушбу Саммитда иштирок этиб қайтган "Экосан" халқаро жамғармаси президенти Ю.Шодиметов журналистлар, хорижий элчихоналар вакиллари, жамоатчилик намояндалари қатнашган матбуот анжуманида Йоханнесбург учрашуви якунлари, унда мамлакатимиз вакиллари иштироки, бўлиб ўтган фойдали мулоқотлар ҳақида маълумот берди.

54 бет ва 10 бобни ташкил этган Саммит режасида қуйидаги аниқ ишлар режалаштирилган:

— 2015 йилга келиб, кунига 1 АҚШ долларидан кам даромад кўрадиган аҳоли сонини ярмига қисқартиришга эришиш

— "Харобасиз шаҳарлар" ташаббусига мос равишда 2020 йилгача 100 миллион нафар кишининг ҳаёт даражасини яхшилаш

— 2015 йилгача болалар ўлимини учдан икки баробар, оналар ўлимини тўртдан уч бароборга камайтириш

— 2010 йилгача биологик ранг-баранглик борасидаги йўқотишлар ҳажмини ярмига қисқартиш.

Умид қиламизки, бу ижобий режалар бизнинг оғир экологик шароитдаги минтақаларимиз аҳолисини ҳам қамраб олади.

Матбуот анжуманида экологияни тиклашга кўмаклашувчи халқаро ташкилотлар билан самарали ҳамкорлик қилиш учун шу соҳага ихтисослашган жамоат ташкилотлари сони ортишига эришиш, улар яратган турфа кичик лойиҳаларни мувофиқлаштирган ҳолда қабул қилиш, экспертизадан ўтказиш ва амалиётга татбиқ этишга эришиш билан боғлиқ масалалар муҳокама қилинди.

С. АЮПОВА

ЯНГИ ЎҚУВ ОЛДИДАН

Кейинги пайтларда ОАВда гиёҳвандлик ва ВИЧ/ОИТС инфекцияси муаммолари ҳақида кўп сўз юритилмоқда. Бу иллатларга қарши курашиш учун давлат органлари билан бирга турли ташкилотлар ва жамғармалар ҳам иш олиб боряпти. Ибн Сино халқаро жамғармаси ана шундай жамғармалардан бири бўлиб, у икки йил давомида гиёҳвандлик ВИЧ/ОИТС муаммоларининг олдини олиш масаласи билан шуғулланиб келмоқда. Унинг бу йўналишдаги фаолияти 2001 йилда давлат гранти билан қувватланганлиги натижасида жамғарма қошида "Болаларни тарбиялаш" ва "Гиёҳвандликни олдини олиш" маслаҳат марказлари ташкил этилди. Шу йилнинг 13-14 сентябрь кунлари Бухорода "Буюк сарчашмалар ва замонавий цивилизация муаммолари" мавзусида "III Ибн Сино халқаро ўқишлари" илмий-амалий анжумани бўлади. Миллий матбуот марказида жамғарманинг ўтган икки халқаро ўқишлари натижаси ва бўлажак учинчи ўқишларга бағишланган матбуот анжумани бўлиб ўтди.

2001 йилда Бухорода ўтказилган конференция қарорларида ўтган давр учун бажариладиган ишлар аниқланиб, ўзаро ҳамкор ташкилотлар ҳамда Марказий Осиё мамлакатлари билан ҳамкорлик битимлари тузилиши, олинган натижаларнинг йиллик муҳокамаси ҳақида келишиб олинган эди.

Ўзаро ҳамкорлик қилиш фаолияти натижасида 2002 йил июнь ойида "Гиёҳвандлик ва ВИЧ/ОИТС" муаммоси мавжуд бўлган Қирғизистон Республикасининг Ўш шаҳрида Ибн Сино халқаро жамғармасининг ваколатхонаси очилди.

Навбатдаги III Ибн Сино халқаро ўқишларининг мақсади халқ анъаналари, буюк сарчашмалар ва эътиқод кўмагида гиёҳвандлик ва ВИЧ/ОИТС билан курашиш йўлларини ишлаб чиқиш ва муҳокама қилишдан иборатдир.

Отабек ОРТИҚОВ,
Жамол ЭСОНОВ,
ДЖТУ толиблари

Mustaqil gazeta HURRIYAT

Таклиф

ҚОНУННИНГ ҲАМ ЎЗ ТИЛИ БОР

Ўзбекистон Республикасида икки палатали Парламент тизими шакллантирилаётган бугунги кунда профессионал қонуншуносларни тайёрлаш билан бирга қонунчилик амалиётида пайдо бўлаётган муаммолардан келиб чиққан ҳолда қонунларнинг тили ва услуби масалаларига ҳам алоҳида эътибор қаратилиши лозим. Бу вазифани бажаришда қуйидагиларга асосий эътиборни қаратиш керак.

Биринчидан, қонун чиқарувчи ҳокимият — Олий Мажлис депутатлари норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг тили ва ифода услуби масалаларига ўз эътиборларини янада оширишлари мақсадга мувофиқ. Айниқса, қуйи палата депутатлари учун бу жуда зарур. Шундагина улар қонунлар лойиҳаларига фақат мазмунан эмас, балки қонунчилик техникаси ва сифат нуқтаи назаридан ҳам баҳо бериш малакасини ҳосил қиладилар.

Иккинчидан, парламентнинг тузилажак қуйи палатасида ҳам, юқори палатасида ҳам қонун лойиҳаларини қонунчилик техникаси нуқтаи назаридан экспертизадан ўтказадиган кичик-кичик ишчи гуруҳлари тузилиши лозим. Бундай ишчи гуруҳларининг "чиғириғи"дан обдон ўтган қонун лойиҳаларининг тили мукаммаллашиб, сайқаллашиб бораверади.

Қонунлар тўла мукаммал бўлиши учун қонун лойиҳалари, авваломбор давлат тилида тайёрланиши, шу тилда муҳокамадан ўтиши, сўнгра лозим бўлса, бошқа тилларга таржима қилиниши лозим. Чунки таржима — барибир таржима. Минг моҳир мутаржимлар таржима қилганда ҳам, ўзга тилнинг таъсир кучи сезилиб туради. Айниқса, қонун матнида бу ҳолат янада сезилиб қолади. Чунки қонун матнига бадиий, публицистик матнларчалик эркин ёндашиб бўлмайди.

Айрим ривожланган давлатлар, жумладан, Германия, Франция, Швейцария каби мамлакатларнинг қонунчилик тажрибаларидан келиб чиққан ҳолда, қонун лойиҳаси қабул қилинишидан олдин уни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Атамашунослик қўмитасига ҳамда Ўзбекистон Республикаси ФА Тил ва адабиёт институтига экспертиза учун жўнатиш ҳам яхши самара беради, назаримизда. Бу ўринда қонун тайёрловчи ташкилот ва муассасалар билан Ўз ФА Тил ва адабиёт институти ўртасидаги муносабатларни шартнома асосида йўлга қўйиш яхши самара беради.

Ҳар бир тилшунос олим маълум бир юридик билимлар, қонун ёзиш илми, қонун тили, унинг ўзига хос хусусиятлари, юридик атамашунослик нормалари ҳақида маълумотга эга бўлмасдан туриб қонун лойиҳасига тўла ва атрофлича баҳо бера олмайди. Шу боис қонун лойиҳаси қабул қилиш ишида қатнашувчи тилшуносларнинг юридик билимларини ошириш мақсадга мувофиқ.

Айни пайтда қонун ижодкорлиги фаолияти билан шуғулланувчи ҳуқуқшуносларнинг ҳам лингвистик билимларини ошириш мақсадида махсус ўқув курслари жорий этилса айни муддао бўларди. Бунинг учун мамлакатимизда қонун тузиш илмини, бу соҳанинг ўрганиш объекти ва доирасини йўлга қўйиш лозим. Бунда қонун қандай ёзилиши, тили, ифода услуби, қонун тилининг ўрганилиш тарихи, ҳуқуқий атамашунослик каби масалалар ўрганилиши керак.

Мамлакатимизда юридик тил ва юридик нутқ масалаларини узлуксиз равишда такомиллаштириш, бу соҳада маълум бир билимларни доимий ривожлантириш, юридик тил ва юридик нутқ назарияси билан боғлиқ илмий тадқиқот ишларини рағбатлантириш ва шу соҳада етук малакали кадрлар тайёрлаш мақсадида Ўзбекистон ҳуқуқшунослик фани тизимида хорижий мамлакатлар тажрибасидан келиб чиққан ҳолда "Юридик тил ва юридик нутқ назарияси" деб номланган янги илмий йўналишни йўлга қўйиш мақсадга мувофиқ.

Айнан шу соҳани қарор топтириш ва умуман жаҳон парламенти тажрибаларини ўрганиш, Парламентимиз чиқарган қонунларни илмий жиҳатдан таҳлил этиб бориш, бу соҳадаги билимларни узлуксиз равишда бойитиб бориш мақсадида тузилажак қуйи палата таркибида кичик бир "Илмий мувофиқлаштирувчи кенгаш" тузилса деган фикримиз бор. Бу кенгаш Парламентимиз фаолиятида вужудга келаётган муаммоларни ўрганиш учун ўз мавзуларини илмий жамоатчиликка ҳавола этса, ёш олимлар эса ўз асосий иш жойидан ажралмаган ҳолда бу ерда қидирувчи-изланувчи (соискател) сифатида юқоридаги мавзулар бўйича илмий-тадқиқот ишларини олиб боришса Парламентимиз фаолиятининг такомиллашуви учун айни муддао бўларди.

Умуман олганда, мамлакатда миллий юридик тилни такомиллаштириш шундай мураккаб жараёнки, бу соҳада узоқ келажакка мўлжалланган истиқболли стратегик йўналишларни, унинг илмий-назарий методологик асосини белгиламасдан туриб, бу соҳадаги муаммоларни ҳал этиб бўлмайди. Шу боис қонун чиқарувчи ҳокимият томонидан айнан шу масалага алоҳида эътибор қаратилиши, қонун ижодкорлиги жараёни бўйича давлат миқёсида узоқ келажакка мўлжалланган чора-тадбирлар режаси ишлаб чиқилиши зарур.

Шуҳрат КЎЧИМОВ,
Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети кафедраси мудири, филология фанлари номзоди.

ҲУРЛИКНИНГ ЖОЗИБАСИ ВА ...ЮКИ

Ошкоралик — ҳаққонийлик — маҳорат

Сессияда амалдаги "Оммавий ахборот воситалари тўғрисида"ги қонунга жиддий ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритилди. Чунончи журналист, муҳаррир, бош муҳаррирнинг эълон этилган маълумотларга бўлган масъулияти анчагина ортди. Нашрлар аввалги қонунда акс этганидек, уни рўйхатдан ўтказган идора томонидан эмас, балки фақат суднинг қарори билан тўхтатиладиган бўлди. Бу янгилик ҳам демократиялашув жараёнининг чуқурлашаётганидан далолатдир. Биринчи ўқишда қабул қилинган "Ахборот эркинлиги принциплари ва кафолатлари тўғрисида"ги қонун "ахборот эркинлиги" тушунчасини давлат сиёсати даражасига кўтарди. Ахборотни бузиб талқин этиш рад этилар экан, бу борада масъулият кимнинг зиммасига тушиши 7-моддада махсус зикр этилган. Қонуннинг яна бир аҳамияти, унда шахснинг ахборот хавфсизлиги, жамиятнинг ахборот хавфсизлиги ва давлатнинг ахборот хавфсизлиги каби масалалар ўз ифодасини топганидадир. Шунингдек, сессияда Президент "Оммавий ахборот воситаларининг ахборот муносабатлари асослари тўғрисида", "Телерадио фаолияти тўғрисида"ги қонунлар қабул қилиш фурсати етганлигини эслатди.

Тилга олинган ҳужжатларнинг умумий салмоғи ниҳоятда катта, уларнинг ҳаётга татбиқ этилиши Республикамиз матбуотида ҳозиргача ҳукм сурган иш тажрибасини тубдан янгилаш заруриятини тақозо этади. Жамият янада тараққий этган ҳурлик сари юз тутмоқда, жамият миқёсида кечаётган, кечиши кутилаётган жараёнлар кишиларни бутунлай янгиланишга ундамоқда. Зеро, ҳамонки, жамият фуқаролардан ташкил топар экан, фуқаро жамиятдан айри яшолмайди, тўғриси, фуқароларнинг ботиний-мафкуравий ўзгаришларига жамият ҳаётига чин маънода боғлиқдир. Бинобарин, ҳар бир оммавий ахборот воситаларининг "фуқаролари" — журналистлар зиммасидаги бурч ва масъулият нечоғли ортаётганини изоҳлаш ортиқча бўлса керак! Бошланаётган янгиланишлар силсиласида матбуот марказий ўринга чиқади, унинг зиммасидаги ижтимоий юк чандон ортади, шу боисдан ҳам журналист ва таҳририят, бош муҳаррир ва муаллифлар, таҳририят ва муассис, таҳририят ва кенг омма ўртасидаги бевосита ва билвосита муносабатларни тубдан қайта кўриб чиқиш зарурияти туғилади. Шундай бўлади ҳам. Аммо-лекин, гапнинг индаллосини айтсак, матбуотнинг нуфузи, таъсирчанлиги, қамрови ва ҳаётга яқин даражада фаолият юритиши ҳам охир-оқибат бир нарсага — қалам соҳибларининг ижодий салоҳиятига, маҳоратига бориб тақалади. Эркин фикр юритиш, эркин ижод қилиш бемисл илоҳий неъмат эканини ҳеч бир онгли инсон инкор этолмайди. Бироқ демократик қадриятлардан бебошликкача бўлган масофа ҳам узоқ эмаслигини исботлашга ҳожат йўқ. Биз тараққий этган давлатлар эришган даражаларни эришганимиз, энг илғор жиҳатларидан ибрат олишимиз лозимлигини тушуниб етдик. Зеро, демократия инсон шахсини ҳамда жамиятни нечоғли юксалтирмасин, бебошлик, манфаатпарастлик, гуруҳбозлик, маҳаллийчилик майллари шахсни ҳам, унга қўшиб жамиятни ҳам абгор этади, уларни таназзулга олиб боради. Шу маънода Президент ўзбекона гўзал қадриятларимизни яна бир бор эслатгани бежиз эмас.

Сессия минбаридан журналист одоби, ахлоқи хусусида сўз юритаётиб муҳтарам Юртбошимиз ҳаё, андиша ва фаросат сингари бетакрор ўзбекона фазилатлардан гап очдилар. Юзаки қараганда, бундай гўзал туйғулар матбуот ва сўз эркинлиги, журналист масъулияти муаммоларидан йироқдек туюлади. Аслида эса бозор муносабатлари авж олгани сайин айни шу туйғуларга эҳтиёж ортмаяптими? Шиддатли суръатда олға бораётган замон ўзгаришлари бундай "майда", лекин гавҳар янглиғ инжа топилмас эҳтиросларни четга суриб ташлагудай бўлса, эришилган тараққиёт кимга керак?

Бир неча йил бурун америкалик ўзбеклар юртимизга ташриф буюриб, уларда ҳамма нарса етарли экани, фақат ёш фарзандлар ўзбекона лутф, ўзбекона турмуш тарзидан бегоналашиб кетаётганлари қаттиқ ташвишда эканликларини афсусланиб айтишганди.

— Сиз катталар тушунтиринглар, — деди учрашув иштирокчиларидан бири ўшанда.

Меҳмонлар орасидаги мўйсафид киши бош чайқади.

— Ҳаё, андиша туйғуларини тушунтириб бўлмайди, уни оила муҳитида ҳар куни, ҳар лаҳза кўриши, ҳис этиши лозим, бола, — деди армонли нигоҳини ерга узмай.

Депутатлар сессия залини тарк этмай туриб Президент гапларини қизғин муҳокама қилишди.

— Дарҳақиқат, ўғил-қизларимиз андиша, ҳаё ва фаросат нима эканини тушунтириб беришимизни кўп сўрашади, — деди "Фарғонанефткимёмонтаж" трести бошлиғи Раҳматали Жалилов. — Улар бир буюм бўлсаки, кўрсатиб таништирсангиз. Ислом Абдуғаниевич тўғри айтдилар — бу каби нозик ва олтинга тенг миллий фазилатларимизни кенг саҳнага, айниқса ёшларга тушунтириб бериш учун сиз журналистлар, ёзувчилар ҳали кўп ғайрат қилишларинг керак. Қолаверса, бу ишдан биз зиёлилар ҳам четда қолмаймиз.

— Бир неча йил Москвада ўқиб, Тошкентга қайтганимда, устозимиз — илмий раҳбаримиз айтганлари сира ёдимдан чиқмайди. "Ўқиш вақти олис ўлкаларда яшаган киши ўзимизнинг оддий одатларимизни унутиб қўйишади. Улар юртга қайтгач, "адаптация"дан ўтишлари лозим". Домла "адаптация" деганда айни миллатимизга хос андиша ва фаросат, ҳаё ва нозокат сингари яна кўплаб гўзал одатларимизни назарда тутган эдилар...

"Турон-банк" раиси Аликул Эрдонаевнинг бу хотираси ҳам Юртбошимиз эслатмаларининг нақадар муҳимлигига жонли бир далилдир.

... Ғалати бир одат кишиларимиз психологиясидан чиқиши қийин кечмоқда. Одамлар эришган ёки эриша олмаган орзу-ниятларини жамиятдан кутишади, шу кайфиятда ҳамма айбни жамиятга ағдаришади. Ваҳоланки, демократик жамиятнинг бош хусусиятларидан бири шундаки, жамият фуқаронинг эмин-эркин фаолият юритиши учун барча қонуний асосларни яратиб беради, қонунлар кучга кирган сайин фуқаролар ўз ҳаётий орзу-ниятига фақат ўз лаёқати ва куч-ғайратлари ҳисобига эришадилар. Бундай ҳолатда фуқаро таниш-билишидан, амалдор амма-тоғасидан нажот кутмайди. Демократия ҳам узоқ эмаски, уни кимдир осмондан узиб бизга узатса, топилмас бир матоҳ эмаски вагонларга жойлаб хориждан ташиб келтирилса! Демократия — интеллектуаллар турмуш тарзи, муомила сўзи, жамиятнинг барча онгли аъзолари баҳамжиҳатликда эришадиган, эришилган сайин тўхтовсиз такомиллашиб борадиган жараён! Буни Президент маърузасида эшитдик, уқдик. Яъни **"одам демократия неъматларининг оддий истеъмолчиси эмас, балки уларнинг фаол яратувчиси ва ҳимоячиси... Шундагина инсон ўз мамлакатининг тенг ҳуқуқли ва муносиб фуқароси бўла олади".**

Фуқаролиги салоҳияти, нуфузи ва унинг жамият олдидаги бурчи, вазифаси, масъулияти ва миссиясини бундан кўра тушунтириброқ изоҳлаш мушкул.

Хуршид Дўстмуҳаммад,
Ўзбекистон ОАВни демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси ҳамраиси, Олий Мажлис депутати.

(Боши биринчи бетда)

Нуқтаи назар

ЖУРНАЛИСТ ҲАЁТИ СУҒУРТА ҚИЛИНАДИМИ?

Мамлакат мустақиллиги эътироф этилганига ўн бир йил тўлди. Кўп соҳаларда аксар "ҳайбаракалла"дан нари ўтмаймиз. Айниқса, ҳақ-ҳуқуқимизни (ҳимоя қилишда эмас!) таниб олишда ҳуқуқий басир қолаверибмиз.

Мен ушбудаги битикларни 6-7 ой олдин ёзгандим. Лекин матбуотдаги "кишанфеъл" бўлим мудирию бош муҳаррир номлик "ўзак узар" кимсалар мени алдаб, мақолаларимни газетага эмас, тагларига босиб ўтиришди.

Очиғи, охирги пайтда нимадир ёзишга иккиланадиган бўлиб қолдим. Сабаби, ҳақ тўлашмагани камлик қилгандек, яна қандайдир азият кўраман.

Ўйлаб кўрсам, ҳамма бало биз журналистларнинг дахлсизлиги тўла кафолатланмаганлигида экан.

Тўғри, "Журналистик фаолиятни ҳимоя қилиш"га оид Қонун мавжуд. Аммо бу — журналист ҳаётини суғурта қилиш дегани эмас-ку!

Ўзбекистонда билишимча, давлат раҳбарларию ички ишлар идоралари ходимлари ҳаёти суғурта қилинган экан, холос.

Ёки бизда хизмат вазифасини ўтаётган мақоланавис (мухбир)га қасд қилувчилар йўқми?

Шу йил бошида "Тошкент ҳақиқати" газетаси фотомухбири Даврон Аҳмадга тан жароҳати ва мулкий зиён етказилганлигини қандай изоҳлаш мумкин?

Ёки "Моҳият" газетасида мардикорчилик мавзусидаги мақолам учун ёлланма безорилар йўлимга чиқишгани ҳақида нима дейин? Ё бўлмаса, "Даракчи" ҳафталигида адвокатлар ҳақида танқидий мақола чоп эттирганим сабаб уйимга бўлган қўнғироқларни айтайинми?..

Хулоса ўрнида бир савол: "ЖУРНАЛИСТ МУХБИРЛАР ҲАЁТИ СУҒУРТА ҚИЛИНАДИМИ? ҚАЧОН?"

Дилмурод САЙЙИД,
журналист

Обуна — 2003

«СУРХОН ҲАҚИҚАТИ»НИ БИЛАСИЗМИ?

Бир умр"газетачи"лик қилиб, қоғоз ва босма бўёқ ҳидлари суяк-суягимизгача ўрнашиб кетган бўлса-да, телевизор, радио дунё ахборотларига кўмиб ташласа-да, янги газета олдидан бефарқ ўтиб кета олмаймиз, газета тахламлари оҳанрабодек ўзига тортаверади.

Менимча, бу ҳолат фақат журналистларга эмас, балки жуда кўпчиликка хос бўлса керак. Тиббиёт ходимлари даврасида "газетачи" эканлигингизни билиб қолишса, кўпинча:

— Газета-журнал ўқишни жуда яхши кўрамиз. Аммо маошларимиз кичкина, обуна нархлари эса осмонда, — деб ҳасрат қилишади.

Арзимаган маош эвазига бировлар дардига малҳам бўлиб юрган маърифатга ташна шундай инсонлар нонини "туя" қилувчи кишиларга нима дейсиз? Айниқса, бу ўғирлик миллионларни ташкил этсачи?

Сурхондарё вилоятидаги Жарқўрғон туман марказий шифохонасининг собиқ раҳбарияти икки йилда (2000—2002 йиллар) ҳужжатларни сохталаштириш йўли билан давлат хазинасидан 13694946 сўм маблағни ўзлаштирган.

Бу пул билан ҳамма томони чириб, увалиб ётган касалхонанинг қайсидир жойларини таъмирлаш, қанча дори-дармон олиш, қанча бева-бечоранинг кўнглини олиш ёки қанча газета-журналларга обуна бўлиш мумкин эди.

Қинғир ишнинг қийиғи барибир чиқди. Қонунчилар нафси ҳакалак отган ҳамтовоқларнинг сирларини фош қилиб, давлат хазинасидан ўмарилган маблағни ўз ўрнига қўйдирди. Шифохона бош ҳакими ўринбосари, бош ҳисобчиси, хазиначиси, хуллас, бу жиноятга алоқадор бўлган масъул лавозим эгалари тўлиқ ўзгарди. Хўш, ишга муносабат-чи?

Аслида биз обуна мавсуми бошланиши муносабати билан тарғибот ниятида борган эдик. Аммо кўз дарё-да, беихтиёр кўрасан, кузатасан, мулоҳаза юритасан... Бу сафар ҳам шундай бўлди. Шифохона бўлимларидаги, айниқса, ошхонасидаги антисанитария ҳолатларини кўриб ёқа ушладик. Шифохонадаки тоза-озода шароитни ярата олмасак, тозалик, саломатлик шароит деган ақидадан бутунлай воз кечишимиз керак.

Куни кеча фойдаланишга топширилиб, эски-янги жиҳозлар артиб-суртиб киритилаётган туғруқ комплексининг аҳволи янада ачинарли. Комплекснинг сув келадиган жўмракларидан қай бири бутунлай ёпилмаслиги туфайли тинимсиз сув оқиб ётган бўлса, яна бирида умуман сув йўқ. Деворларига наридан-бери бўёқ чапланган жарроҳлик хонаси шу қадар димки, унга соппа-соғ ҳолатда кирган киши ҳам саломатлигидан ажралиб чиқади. Энди бемор ва беморлар устида соатлаб қадалиб турувчи жарроҳлар қандай аҳволга тушишини тасаввур қилинг.

Ҳаммасини кўрдик, кузатдик, кўзларига, юракларга қонлар уюшди, лекин асосий мақсаддан ҳам чалғимадик. Обуна масалаларини суриштирдик.

Ички касалликлар бўлимида обуна билан шуғулланган Ўктам Маматмуродов исмли фельдшер йигит:

— Йил бошида ҳар бир ходимдан минг сўмдан йиғиб, маъмуриятга 21 минг сўм топширган эдик, — деган маълумотдан нарига ўтолмади. Биз бўлимда на ўша 21 минг сўм тўплангани ҳақидаги ёрлиқни, на шу пул эвазига келадиган нашрдан бирон нусха топа олдик.

Гинекология бўлими мудираси Гулхан Шербоева ҳам Ўктамбекнинг сўзларини такрорлади:

— Ҳа, минг сўмдан йиғиб, умумий обуна бўлганмиз.

— Қайси газетага обуна бўлгансизлар?

Опа узоқ ўйланиб, сўнг жавоб қилди:

— "Сурхон ҳақиқати" деган газетага...

Биз эса каталогдан ахтариб, бундай газетани топа олмадик...

Умуман бирон бўлимда тахланиб, тикилиб турган бирорта матбуот нашрини учратмадик. Агар таъбир жоиз бўлса, матбуот нашрларини кишилар маънавий дунёсини бойитувчи маърифат сарчашмалари деб атасак, бу даргоҳ ана шундай ҳаётий омилдан бебаҳра қолганга ўхшаб кўринди. Шифохонадаги умумий аҳволни ҳам, эл орасида юрган ризо-норизо гапларни ҳам шу ҳолатга боғлагим келди.

Жамила ЭРГАШЕВА,
"Аёл ва замон" газетаси бош муҳаррири

Ажабо!

СЕМИРИШНИНГ САБАБИ "КОЛА"...МИ?

"Таймс" газетасининг маълум қилишича, Лос Анжелес мактабларида болаларнинг семириб кетишига қарши антиқа кураш бошланган. Ёш болаларнинг семириши ҳоллари таҳликали кўламлар касб эта бошлагач, шаҳар маъмурлари мавжуд 700 мактабнинг барчасида "кока-кола" ва шу каби ширин ичимликлар сотишни таъқиқлаганлар.

Бу тадбир ташаббускорлари шундай таъқиқ Американинг бошқа шаҳарларига ҳам тарқалишига қатъий ишонадилар. Яқинда эълон қилинган статистик маълумотларга қараганда, ҳар бир америкалик йилига 600 банка "кока-кола" ва шунга ўхшаш газланган ширин ичимлик истеъмол қиларкан.

Қўлланган чоралар оқибатида Уолл-стритда "Coca-Cola" ?а "Pepsi-Cola" компаниялари акциялари сезиларли пасайди. Лимонад бизнеси гигантлари болаларнинг семириб кетишига сабаб уларнинг маҳсулотлари эмас, жисмоний ҳаракатнинг камлиги ва ялқовлик эканини қанча таъкидлашмасин, ҳар ҳолда америкаликлар газланган "оғу"га қарши жанг бошлагани бор гап.

БИЛЛ КЛИНТОН — ТЕЛЕБОШЛОВЧИ

АҚШнинг собиқ президенти Билл Клинтон ойнаи жаҳонда ҳар куни янги ток-шоу олиб бориш юзасидан Си-би-эс телекомпанияси билан музокаралар олиб бормоқда. Унинг ўз телкўрсатувини олиб боришга чоғланаётгани ҳақидаги миш-мишлар анчадан буён бор бўлса-да, бу гаплар ҳақиқат экани энди аён бўлди.

Бироқ, Б.Клинтон анойилардан эмас. Шу боис у теледебют учун 50 миллион доллар тўлашлари лозимлигини ҳамда шартнома кам деганда икки йилга кафолатланган бўлишини истаяпти. Айтишларича, АҚШда ҳеч бир бошловчи шунча миқдорда гонорар олмаган.

Американи бежизга орзулар ушаладиган юрт дейишмайди. Шу боис собиқ президентнинг нияти ижобат бўлса ажаб эмас. Шунда у ҳар хил таниқли кишиларни студияга таклиф этиб, томошабинлар қаршисига чиқади. Аммо "Нью-Йорк таймс" газетасининг ёзишича, лойиҳа муаллифлари бир нарсадан бироз чўчиб туришибди: Б.Клинтон телевидениенинг шиддатли ва оғир меҳнат талаб этадиган маромига чидармикан? Ҳар ҳолда бошловчилик қоғозга қўл қўйиш дегани эмас.

ЖАҲОНДА КОРРУПЦИЯ ЮКСАЛЯПТИ

Дунёдаги кўпгина мамлакатларда коррупция ва порахўрлик туфайли қашшоқлик ва қолоқлик ҳукм сурмоқда. Transparecy International халқаро ташкилоти ҳар йили ўтказадиган текширувлар натижасида эълон қилинган маърузада ана шу факт қайд этилади.

Ташкилот Йоханнесбургда ўтаётган Саммитда жаҳон давлатлари раҳбарларини ушбу иллатларга қарши курашишга чақирди. Маълум бўлишича, жаҳоннинг 102 мамлакатида коррупция мавжуд.

Кения,Ангола, Мадагаскар, Нигерия, Парагвай, Индонезия, Бангладеш, Озарбойжон, Молдавия ер юзидаги коррупция ва порахўрлик энг кенг тарқалган давлатлар сифатида таъкидланган.

Финляндия, Дания, Янги Зеландия, Исландия, Сингапур, Швеция,Канада каби давлатлар коррупция ва порахўрлик энг кам мамлакатлар, деб қайд этилган.

Халқаро ташкилотнинг таъкидлашича, корупцияга йўл қўяётган мансабдорлар ва ишбилармонлар камбағалликнинг ёйилишига кўмаклашиб, ўз мамлаатларига катта зиён етказмоқдалар.

Тантана

«БМТ билан ўйна»ган ютади!

Нега танловлар, викториналар, мусобақа ва олимпиадалар ўтказилади? Буларни ўтказишдан мақсад бекорчиликда номигагина тадбирвозлик қилишми ёки шунчаки "қилинаётган иш"ни кўз-кўз қилишми ва ё бўлмаса бошқа нарсами — бу ҳар кимнинг виждонига ҳавола...

Бироқ пойтахтимиздаги «Интерконтинентал» меҳмонхонасида "БМТ билан ўйна" викторинаси ғолибларини тақдирлаш маросимини кузатган киши нуфузли ташкилот вакиллари тадбирни номигагина ўтказишмаганини сезиши қийин эмасди. Таъкидлаш жоизки, БМТнинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси ходимлари ўсмирлар ўртасида дунё халқларини эзгу ғоя ва мақсадлар йўлида бирлаштириб турган халқаро ташкилотни, унинг тузилиши, фаолияти ва вазифаларини тарғиб қилишнинг энг яхши йўлини топишди: 14 ёшдан 16 ёшгача бўлган ўсмирлар учун ҳар йили "БМТ билан ўйна" викторинаси ўтказилмоқда.

Бу йилги викторинада Тошкент шаҳридаги коллежлардан бирида таҳсил олаётган ўн олти ёшли Евгений Чеховский ғолиб деб топилди ва у Женева ҳамда БМТнинг Европадаги қароргоҳига саёҳат қилиш ҳуқуқини қўлга киритди. Тошкентлик Венера ва Бекзод иккинчи ва учинчи ўринни эгаллаб, бош ҳомий — "Штейнерт Индастриз" компанияси таъсис этган компьютер ва мусақа маркази билан тақдирланишган бўлса, минтақалардан келган йигирма тўрт нафар ғолиб қатнашчи "Шарқ-Мир" компаниясининг махсус совғаси — қўл соати билан тақдирланди. Ўзбекистон Халқ артисти Насиба Абдуллаеванинг махсус совғаси — ўзининг қўшиқлари ёзилган кассета ва мусиқали дисклар Тошкент вилоятидан келган Бобур Шомақсудовга насиб этди. Шаҳноза Муротова "Водий садоси" радиосининг махсус совғасига эга бўлди. Викторинанинг финал босқичига кўтарилган саксон нафар қатнашчига БМТ Бош котиби Кофи Аннаннинг имзоси туширилган диплом ва БМТ Тараққиёт дастури, ЮНИСЕФ халқаро болалар жамғармаси, БМТ Аҳолишунослик жамғармасининг рағбатлантирувчи совғалари топширилди.

«Интерконтинентал» меҳмонхонасида бўлиб ўтган тантанали маросимда БМТнинг Ўзбекистондаги доимий вакили Ричард Конрой, Ўзбекистон Халқ таълими вазири ўринбосари Рустам Аҳлиддинов ва Швейцариянинг Ўзбекистондаги миссияси раҳбари ўринбосари Кристина Марти сўзга чиқишди. Шунингдек, элимиз севган бир гуруҳ санъаткорлар викторина ғолибларини ўзларининг кўй ва қўшиқлари билан табриклашди. Тантана кўтаринки руҳда якун топди.

Мухбиримиз

Матбуот

«МОТОР» САККИЗ САҲИФАДА ЧИҚАЯПТИ

Бозор иқтисодиёти рақобатни хуш кўради. Рақобат шундай нарсаки, ўнгу-сўлингга қарамасанг сени синдириб ташлашлари ҳеч гап эмас. Бир пайтлар йирик тармоқларга қарашли кўплаб "моноготиражка"лар бўларди. Кўримсизгина ва бир саҳифа ҳажмида чоп этиларди. Газетадан кўра кўпроқ варақага ўхшаб кетарди. Ва корхоналар эпласа-эпламаса уни чиқариши шарт эди. Лекин янги давр, бозор иқтисодиёти бунга буткул барҳам берди: ким эпласа, марҳамат, чиқарсин, эпламаса... Энг қизиғи бунинг учун ҳеч ким юқоридан буйруқ бергани йўқ. Ҳаммаси табиий жараён сифатида кечди.

Агар адашмасам, фақат "Тошшаҳарйўловчитранс" Давлат уюшмасига қарашли бўлган "Мотор" газетасигина ўзининг аввалги "шуҳрат"ини сақлаб қола олди. Унинг ҳозирги тиражи 9400. Ва яна у жорий йилнинг 1-сентябридан бошлаб 8 саҳифа ҳажмида чоп этилаяпти. Саккиз саҳифаликнинг илк сони Мустақилликнинг 11 йиллигига бағишланди, унга байрамона ранг ва руҳ берилди. Газета номининг ёзилиши ҳам буткул ўзгарди.

— Ҳайдовчи ҳам, сиз ва биз каби одам, — дейди газета бош муҳаррири Мансур Алиев. — Иш жойи ҳақидаги янгилик ва хабарлардан ташқари бошқа нарсаларни ҳам ўқигиси келади. Айримларга эҳтимол чет эл хабарлари муҳимроқдир, эҳтимол аксарияти ишдан келиб "кроссворд" ечгиси келар, шеър ўқишни истар, машҳур кишиларнинг ҳаётига қизиқар, яхши асарлардан парчалар, ҳикмат ёки ҳадисларни хоҳлар... Биз ўқувчиларимизнинг кенгроқ турдаги эҳтиёжларини қондиришга ҳаракат қилмоқчимиз.

Тармоқ газеталарининг ҳозирча "лидер"и бўлган "Мотор"чиларнинг бугунги ниятлари ана шундай...

Мухбиримиз

Жавоб

«ХИЁБОНДАГИ ДИЛХИРАЛИК»

("Ҳуррият", 14 август, 2002 йил)

"HURRIYAT" мустақил газетасидаги "Хиёбондаги дилхиралик" мақоласида Тошкент шаҳридаги "Амир Темур" хиёбонида енгил табиатли аёллар томонидан содир этилаётган ҳуқуқбузарликлар ҳақида сўз юритилган.

Тошкент шаҳрида ахлоқ-одоб соҳасида жиноят ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш борасида шаҳар шоҳкўчалари ва хиёбонларида енгил табиатли аёллар томонидан жамиятимизнинг ахлоқий меъёрларига зид мамлакатимизнинг келажаги бўлган ёш авлодга салбий таъсир кўрсатувчи ҳолатларнинг олдини олиш мақсадида режалар ишлаб чиқилиб, бу борада бир қатор амалий ишлар ва тадбирлар амалга оширилмоқда.

Ички ишлар идоралари ходимлари томонидан ахлоқий ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишга қаратилган тадбирларда фоҳишабозлик билан шуғулланиш мақсадида юрган енгил табиатли аёллар аниқланиб, уларга нисбатан қонуний чоралар кўрилмоқда.

Ушбу фоҳишабозлик билан шуғулланиш мақсадида юрган енгил табиатли аёллар ҳамда ўз уйларини фоҳишахонага айлантирган шахсларга нисбатан маҳалла фаоллари ва хотин-қизлар қўмиталари томонидан етарли даражада таъсир чоралари кўрилмаганлиги оқибатида бундай шахсларнинг кўпайганлиги фуқароларимизнинг ҳақли эътирозларига сабаб бўлмоқда.

Фоҳишабозликда гумонсираб талай аёллар аниқланиб, расмийлаштирилди. Уларнинг асосий қисми Тошкент шаҳар тери-таносил касалликлари диспансерига касалликни аниқлаш учун юборилди. Уларга нисбатан қонунда белгиланган тартибда чоралар кўрилиб, маҳалла ва хотин-қизлар қўмиталарида муҳокама этиш учун жойларга тақдимномалар юборилган.

Ҳозирги пайтда юқорида келтирилган манзилгоҳларга қўшимча кучлар ажратилиб, профилактика ишлари кучайтирилиб, содир этилаётган ҳуқуқбузарликлар ва жиноятларнинг олдини олиш чоралари кўрилмоқда.

А.А.АЗИЗОВ,
Тошкент шаҳар ички ишлар Бош Бошқармаси бошлиғи

Тадбир

Барҳаёт анъаналар

Бугун Алишер Навоий номли Миллий боғнинг катта саҳнасида Миллий қадрият ва анъаналарни тарғиб-татбиқ этиш ниятида "Барҳаёт анъаналар" — Тошкент шаҳар кўрик-танлови бўлиб ўтди. Кўрик-танлов қарияларни қадрлаш йилига бағишланган бўлиб, унда 11 та туман ўзаро беллашди.

Танлов шартларида ўз миллий тўйларимизни тиклаш, қиз чақириғи, халқ қўшиқлари каби унут бўлган урф-одатлар намойиш этилди. Уларга Тошкент шаҳар ҳокимияти, шаҳар хотин-қизлар қўмитаси, Оила маркази, "Олтин мерос", Республика меҳр-шафқат фонди ва бошқалар ҳомийлик қилиб, конкурс қатнашчиларига қимматбаҳо совға-саломлар улашдилар.

Кўрик-танловда олий ўринни Чилонзор тумани қўлга киритди.

1-ўрин Мирзо Улуғбек, 2-ўрин Собир Раҳимов, Ҳамза; 3-ўрин Юнусобод, Бектемир, Яккасарой туманларига берилди.

Саодат МИРЗОЙИТ қизи,
ЖТУ толибаси.

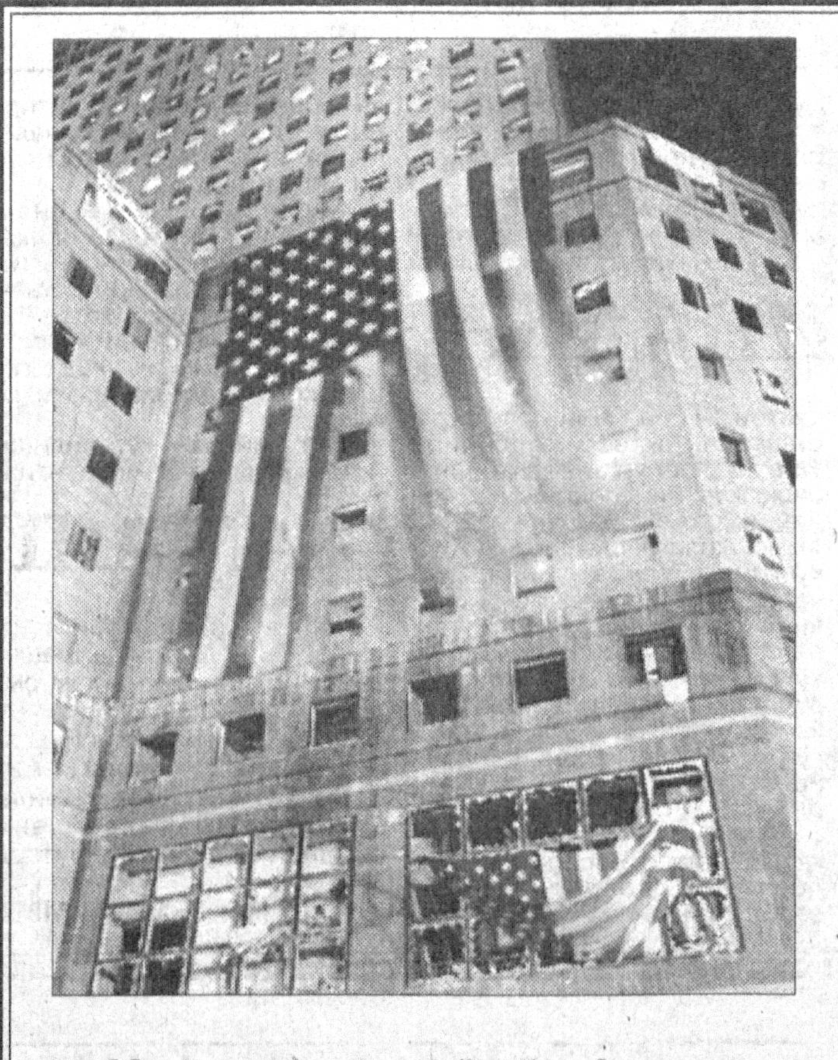

Маълумки, инсонлар у ёки бу ҳодисани турлича қабул қиладилар. Бироқ, шундай ҳодисалар ҳам бўладики, улар турли мамлакатларда яшовчи инсонларнинг катта қисми манфаатларига дахл кўрсатади. 2001 йил 11 сентябрда рўй берган ва дунёни титратган фожиа ана шундай воқеалар сирасига киради. Қуйида эътиборингизга штатсиз мухбиримизнинг махсус халқаро ахборотлар Давлат департаменти офиси ҳамда Америка оммавий ахборот воситалари материаллари ва ўз шахсий кузатувлари асосида ёзган мақоласини ҳавола қиламиз.

ДУНЁНИ ЛАРЗАГА СОЛГАН КУН

1. Ўт ва қон ичида

2001 йил 11 сентябр воқеаларини шарҳлашда энг осони таниш журналистик истилоҳларни ишлатиб, Халқаро савдо маркази ва Пентагонга қилинган ҳужумни бутун даҳшати билан таърифлаш, бу икки бинони эса асосий қурбонлар қилиб кўрсатишдир. Ҳолбуки, фожиа ботинига назар ташласак, ҳақиқатда аҳвол ўзгача бўлганлигига ишонч ҳосил қиламиз. Икки соат мобайнида уч мингдан зиёд эркаклар, аёллар ва болалар террор қилиндилар: пичоқландилар, куйдирилдилар ёки қасддан амалга ошириш мўлжалланган оммавий қирғин натижасида вужудга келган металл "тоғ"и остида қолдилар. Бунга қўшимча қилиб шуни айтиш мумкинки, "Твин тауэрс" етимлар жамғармаси ҳисоб-китобларига қараганда ўша куни тўрт мингга яқин болалар ўз ота-оналарини йўқотганлар.

Асосий фактлар: Ўша куни тўрт-беш кишилик гуруҳларга бирлашган террористлар Американинг шарқий ҳудудларидаги аэропортлардан кўтарилган тўртта авиалайнерни босиб олдилар. Пичоқлар билан қуролланган 19 нафар ҳаво қароқчиси кўп миқдорда ёнилғи билан таъминланган самолётларни амалда ўлим келтирувчи ракеталарга айлантирдилар. Қотиллар иккита самолётни Нью-Йорк Халқаро савдо марказига, учинчисини эса Вашингтондаги Пентагон биносига йўлладилар. Вашингтондаги бошқа бир объектга йўналтирилган тўртинчи самолётнинг экипажи ва йўловчилари босқинчилар билан қаҳрамонларча олишдилар. Натижада, мазкур самолёт Пенсильванияда ҳалокатга учради, ундаги барча йўловчилар ҳаётдан кўз юмди. Самолёт ичидаги босқинчиларнинг ҳаракатлари аввалдан режалаштирилган ва шафқатсиз эди. Инсонийликдан йироқ мана бу гап ҳам улар томонидан айтилган: "Ҳар бир киши ўз қурбони учун пичоқ топсин!" Террористлар учувчиларни, шунингдек, бир неча йўловчини жароҳатладилар ва ўлдирдилар. Ҳисоботлар шуни кўрсатмоқдаки, улар қўллари орқасига боғлаб қўйилган бир неча стюардессанинг ҳам бўғзига пичоқ тортганлар. Афсуски, бу даҳшатнинг бошланиши эди. Самолётда ҳалок бўлган юзлаб йўловчилар каби Халқаро савдо марказида келиб чиққан ёнғинда ва марказнинг харобалари остида яна 3 мингдан зиёд киши ҳаётдан кўз юмди.

Кўп кишилар самолётлар Халқаро савдо марказининг икки биносига келиб урилган пайтдаёқ ҳалок бўлдилар. Айримлар ёнғиндан қочиб осмонўпар бино деразаларидан пастга сакрашди. Келиб чиққан кучли ёнғин бинонинг темир конструкцияларини ҳам эритиб юборди. Натижада, биринчи портлашдан кейин икки соат ўтмаёқ иккала бино ҳам қулаб тушди. Минглаб кишилар унинг харобалари остида қолди. Ҳалок бўлганлар орасида 86 мамлакатнинг фуқаролари ва деярли барча динлар ҳамда этник гуруҳларнинг вакиллари бор эди.

Вашингтонда самолётдагиларни қўшиб ҳисоблаганда 189 киши ҳаётдан кўз юмди. 45 нафар инсон эса Пенсильваниянинг қишлоқ ҳудудида ҳалокатга учраган тўртинчи самолёт ичида туриб боқий дунёга риҳлат қилди. Террористлар Халқаро савдо марказига ҳужум қилар эканлар, ўзларича "Биз Америка рамзига ҳужум қиляпмиз" деб ўйлаган бўлишлари мумкин. Асло ундай эмас! Улар халқаро савдо, халқаро иқтисодий имкониятлар рамзига ҳужум қилдилар. Бу ерда Таиланд, Чили ва Кот-д'Ивуарнинг ҳукумат офисларидан ташқари яна 28 мамлакатнинг 430 компанияси офислари ҳам жойлашган эди. Хулоса қилиб айтганда, террористлар нафақат Қўшма Штатларга, балки бутун дунёга қарши ҳужум уюштирдилар.

2.Самолётларнинг босиб олиниши

Террористлар ўша куни "Юнайтед" авиакомпаниясига қарашли 93 ва 175-рейслардаги, "Америкэн" авиакомпаниясига қарашли 11 ва 77-рейслардаги 4 самолётни босиб олдилар. Терговчиларнинг фикрларига қараганда, босқинчилар аэропортларнинг хавфсизлик хизматларини четлаб ўтар эканлар ўзлари билан турли ҳажмдаги ва кўринишдаги пичоқларни ҳам олиб ўтишга муяссар бўлганлар ҳамда авиадиспетчерларнинг пайқаб қолишларининг олдини олиш учун учувчилар кабинасидаги қабул аппаратини ўчириб қўйганлар. Хавфсизлик бўйича мутахассисларнинг гапларига қараганда, улар ниҳоятда пухта тайёргарлик кўришган. "Юнайтед" авиакомпаниясининг 93-рейсда қатновчи самолётида содир бўлган воқеалар бошқаларига қараганда кўпроқ даражада маълум. Мазкур "Боинг-757" самолёти Нью-Жерси штатидаги Ньюарк аэропортидан кўтарилиб, Сан-Франциско йўналар экан, континентни кесиб ўтиш учун керагидан ҳам зиёдроқ ёнилғи ғамлаб олган эди. Босқинчилар шундай самолётни танладиларки, бу самолёт Меҳнат куни байрамидан сўнг бир ҳафта ўтгач сешанба эрталаб парвозини бошлаб, бутун масофани тўхтамасдан босиб ўтганди. Улар йўловчиларнинг кам бўлишини, де-

макки, қаршилик ҳам оз бўлишини алоҳида эътиборга олганлар. Террористларга ташқаридан ҳам ёрдам кўрсатилганга ўхшайди. Манбаларнинг шоҳидлик беришича, фуқаро авиациясининг федерал бошқармаси ўша куни эрталаб парвозда бўлган уч ёки тўртта самолётда портлаш содир этилиши тўғрисидаги огоҳлантиришни қабул қилган. Бу нарса диққат-эътиборни чалғитган ҳамда босқинчиларга парвоз курсини ўзгартириш учун қўшимча вақт яратиб берган. Радар ёзувларига мувофиқ пайқамай қолинган 93-рейс самолёти соат 8дан 44 дақиқа ўтганда парвоз қилган ва Ғарб томонга йўналиш олган. Тахминан 50 дақиқалардан сўнг ҳеч бир ҳодисасиз Огайо штатининг Кливленд шаҳрига етиб борган. Йўловчиларнинг айтишларича, босқинчилар тиғ ўрнатилган сигарет "зажигалка"ларини қурол қилиб авиалайнер устидан назорат ўрнатганлар. Соат 9дан 37 дақиқа ўтганда самолёт жануб томонга бурилган ва ўзи келган томонга қараб худди шу йўналиш бўйича йўл олган. Йўловчиларнинг ҳикояларига қараганда, самолёт ичида тўполон бошланган. Бошларини қизил латта билан боғлаб олган, инглиз тилида "акцент" билан гапирувчи тўрт киши бир йўловчини ўлдирганлар ҳамда учувчилар кабинасига бостириб кириб икки учувчини ярадор қилганлар. Сўнг самолётни бошқаришни ўз қўлларига олганлар. Экипаж аъзолари ва бошқа йўловчилар икки гуруҳга бўлиб қўйилган. Бир неча киши биринчи класс салонида қолдирилган, кўпчилик эса самолёт думига ҳайдаб борилган. Бу ердаги йўловчиларни кузатиб турган босқинчининг камарига қизил қутича осилган бўлиб, у бу қутича бомба эканлигини айтган.

"Си-Эн-Эн" компанияси шуни маълум қилдики, мазкур компания учувчилар кабинасидаги гап-сўзлар ёзуви стенограммасининг бир қисмини олган ва авиадиспетчер билан олиб борилган суҳбатнинг магнитофон ёзувини эшитган киши билан гаплашган. Унинг гувоҳлик беришича, бир киши инглиз тилини бузиб шундай деган: "Капитан гапиряпти. Ўз жойларингда туринглар. Самолётда бомба бор. Жимгина ўтиринглар. Биз уларнинг талабларини бажаряпмиз. Биз аэропортга қайтяпмиз." Йўловчилар мобиль телефонлар орқали самолётлар Халқаро савдо маркази биносига келиб урилишларини билиб олганлар ва босқинчиларга қаршилик кўрсатиш режасини тузганлар. 93-рейсдаги самолёт бошқарувини қўлга олиш учун бошланган ана шу кураш натижасида ҳавода бир неча қўрқинчли манёврлар қилиб Пенсильвания штатининг Шанксвилл районида ерга қулаб тушади ва оқибатда унинг ичида бўлган барча инсонлар ҳаётдан кўз юмадилар.

Ҳалокатга учраган бошқа самолётлар учун ҳам мана шунга ўхшаш тарих хосдир. 11-рейсдаги самолётлардан бирининг стюардессаси "Америкэн" авиакомпаниясига қўнғироқ қилиб "келиб чиқиши яқин шарқликларга хос бўлган бир неча эркак" пичоқлар ёрдамида йўловчиларни жароҳатлаганликлари тўғрисида маълумот берган. Демак, кичкина пичоқлар билан қуролланган босқинчилар самолётни бошқаришни тезроқ ўз қўлларига олиш учун ўйлаб-нетиб ўтирмай қон тўкканлар.

"Америкэн" авиакомпаниясининг 77-рейсдаги самолётининг бир йўловчиси "Боинг-757" Вашингтон яқинидаги "Даллас" халқаро аэропортидан кўтарилгач, бир неча эркак пичоқ ўқталиб йўловчиларни самолёт думига қисиб борганлигини хабар қилган. Тахминан бир соатдан сўнг мазкур самолёт катта ракета снарядига айланган. Бу снаряд Вашингтон томонга йўналтирилган эди. Аммо самолёт ўта қалтис манёвр қилиб 270 даража ўнгга бурилган, Пентагонга жанубий-ғарб томондан йўл солган ва радарлар пайқамайдиган даражада пастроққа тушиб диспетчер экранидан ғойиб бўлган. Авиация экспертларининг якдиллик билан айтишларича, самолёт ниҳоятда талант билан бошқарилган. Бу штурвалда малакали учувчи, эҳтимолки, самолётни олиб қочувчилардан бири бўлганлигидан далолат беради. Авиация ва хавфсизлик хизмати мутахассисларининг айтишларига қараганда, учувчилари ўлдирилган ёки кабинадан чиқариб юборилган авиалайнерларни Халқаро савдо маркази ҳамда Пентагонга йўналтириш кўпам қийинчилик туғдирмаган.

3. Қотиллар ким эди?

"Ал-Қоида"нинг қонли изларини 11 сентябр воқеаларига қадар ҳам кўриш мумкин эди. Масалан, 1993 йил октябр ойида унинг томонидан тайёрланган жангарилар Америка Қўшма Штатларининг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тинчликсевар кучлари таркибида Сомалида хизмат қилаётган 18 нафар ҳарбий хизматчисини ўлдирганлар. Бу ташкилот 1998 йил августда Американинг Кения ва Танзаниядаги элчихоналарида портлаш содир қилди. Оқибатда 223 киши ҳалок бўлди ва 4 мингдан зиёд киши жароҳат олди. Уларнинг аксарияти кенияликлар эди. 2000 йил октябр ойида террористлар Америка Қўшма Штатлари Ҳарбий-Денгиз Ҳаво Кучларининг "Коул" кемасига портловчи модда юкланган катерни йўналтирдилар. Бу билан 17 нафар америкалик денгизчининг ўлимига сабаб бўлдилар.

"Ал-Қоида" Миср Ислом жиҳоди, Ўзбекистон Ислом ҳаракати ва бошқа террористик гуруҳлар билан мустаҳкам алоқададир. У амалга ошмаган хуружларга ўзининг алоқадорлигини тан олмайди. Бироқ бу ташкилот бир қанча террористик фитналарга жалб этилганлиги маълум. Масалан, 1995 йил январ ойида Филиппин ҳокимияти вакиллари Тинч океани устида 12 та ҳаво лайнерини портлатиш юзасидан тузилган режани фош қилдилар. Иорданя ҳукумати эса "Минг йиллик фитнаси" деб ном олган яна бир ёвуз режанинг олдини олди. Унга кўра 2000 йил 1 январ байрами тантаналари жараёнида Ғарб мамлакатлари вакилларига бутун Иордания ҳудудида ҳужум уюштириш кўзда тутилган эди. Лос-Анжелес халқаро аэропортида бомба портлатиш режаси божхона ходимлари томонидан барбод этилди. Германияда ҳуқуқни сақлаш органлари Старсбург деб аталмиш француз шаҳридаги Рождество бозори харидорлари томонидан тўлдирилган видеоёзувлар ҳамда портловчи қурилмаларни олиб кетаётган террористик гуруҳ аъзоларини қўлга олдилар...

Шак-шубҳа йўқки, "Ал-Қоида" бугунги кунда фаолият кўрсатаётган ягона террористик ташкилот эмас. Ўтган йили 10 октябрда Қўшма Штатлар "Биринчи навбатда қидирилаётган террористлар рўйхати"ни эълон қилди. Рўйхатда "Ал-Қоида" аъзолари билан бир қаторда яна 22 шахснинг исм-фамилияси ҳам кўрсатилган бўлиб, улар 1985 йилда "Тидабл-ю-эй" компанияси авиалайнерини босиб олишда ҳамда Америка фуқаросини ўлдиришда, 1996 йилда Саудия Арабистонининг "Хабар" ҳарбий – турар-жой комплексида ёнилғи тўла автоцистернани портлатишда (бунинг натижасида АҚШ Ҳарбий-Ҳаво Кучларининг 19 нафар хизматчиси ҳаётдан кўз юмган ва 280 нафар хизматчиси жароҳатланган эди), шунингдек, 6 кишининг ўлимига ҳамда юзлаб кишиларнинг ярадор бўлишига олиб келган 1993 йилдаги халқаро савдо марказида содир этилган портлашда айбдор деб гумон қилинмоқдалар.

11 сентябрда рўй берган воқеалар учун масъулият Усама бин Лоден раҳбарлигидаги "Ал-Қоида" террористик тармоғи зиммасидадир. Бин Лоден ана шу воқеалар рўй бермасдан олдиноқ Қўшма Штатларга ҳужум уюштиришни режалаштираётганлигини билдирган эди. Август ва сентябрда бин Лоденнинг турли мамлакатларда бўлган сафдошлари 10 сентябрга қадар Афғонистонга қайтишлари тўғрисида огоҳлантирилганлар. Бин Лоденнинг яқинларидан бири 11 сентябрда содир этилган ҳужумларни муфассал даражада режалаштириш билан шуғулланганлиги маълум бўлди. Нима бўлганда ҳам 19 ҳаво қароқчисининг 3 нафари "Ал-Қоида" гуруҳига мансубдир. Яна шу нарса маълумки, ҳаво қароқчиларидан бири АҚШ Ҳарбий-Денгиз Ҳаво Кучларига қарашли "Коул" жанговар кемаси ва Американинг Кения ҳамда Танзаниядаги элчихоналарини портлатишда қатнашган. Тергов яна шуни аниқладики, кўпгина ҳаво қароқчилари бин Лоден ҳамтовоқлари билан учрашиб, мунтазам равишда пул ва бошқа ёрдам олиб турганлар. Кенгроқ олиб қарайдиган бўлсак, 11 сентябр воқеалари режалаштирилиши, хатти-ҳаракатларнинг амалга оширилиш услуби ва ҳарактери жиҳатидан "Ал-Қоида" ундан олдинроқ амалга оширган террористик ҳужумларга ўхшаб кетади. Фақат у олдингиларидан узоқ муддат, пухта режалаштирилганлиги, мувофиқлаштирилганлиги, огоҳлантиришнинг йўқлиги, "камикадзе"лардан фойдаланилганлиги, шунингдек, иложи борича кўпроқ кишиларни ҳалок қилишга мўлжалланганлиги билан фарқ қилади.

4. Фожиа қурбонлари

АҚШда 11 сентябрда ҳалок бўлганларнинг аниқ сони эълон қилинди. Қўшма Штатлар тарихидаги энг оғир бу фожиада 3 минг 170 киши ҳалок бўлган. Жумладан, Нью Йоркда 2 минг 937 киши ўлимга юз тутган бўлиб, уларнинг 380 нафари расмий равишда ҳозирга қадар ҳам бедарак йўқолган ҳисобланади, 585 кишининг жасадлари "таниб олинган" ва қариндошлари томонидан уларнинг ўлганлиги тўғрисидаги ҳужжатларга имзо чекилган. 1972 кишининг жасадлари топилгани йўқ. Аммо қариндошларининг илтимосларига кўра улар ҳам тириклар рўйхатидан чиқарилганлар.

Нью-Йоркда ҳалок бўлганлар рўйхатида "Америкен эйрлайнс" компаниясига қарашли 11-рейс самолётининг экипаж аъзолари ва йўловчиларидан иборат 92 нафар ҳамда "Юнайтед эйрлайнс" компаниясига қарашли 175-рейс самолётидаги 65 нафар кишининг исмлари ҳам бор.

Вашингтонда 189 киши, шу жумладан, Мудофаа вазирлиги биносида 125 киши ҳамда "Америкен эйрлайнс" авиакомпаниясига қарашли 77-рейс самолёти ичида бўлган 64 киши ҳалокатга юз тутган.

Пенсильванияда ҳалок бўлганлар сони нисбатан кам. "Юнайтед эйрлайнс" компаниясига қарашли 93-рейсда қатновчи самолёт йўловчилари террористлар билан очиқдан-очиқ жангга киришиб, ўзларини ҳалокатга дучор этиб бўлса-да, ўзгаларни сақлаб қолдилар. Шунинг учун ҳам бу ерда қурбонлар рўйхати қисқа — 44 киши.

Статистик маълумотларга қараганда ҳалок бўлганларнинг 400 нафари 20-29 ёшда, 1000 нафарга яқини 30-40, 800 нафари 40-49 ёшда, 70 нафари эса 60-70 ёшда бўлган. Улар орасида 8 нафар ёш бола ҳам бор. Ҳалок бўлганларнинг 75 фоизини эркаклар, 25 фоизини аёллар ташкил этади. Ўша куни 343 нафар ўт ўчирувчи ва тиббий ёрдам ходими, 40 нафар полициячи, етакчи компанияларнинг 230 нафар вице-президенти ҳамда 130 нафар брокер ҳам ҳаётдан кўз юмган...

5. Халқаро иттифоқ

Халқаро ҳамжамият терроризм томонидан содир этилаётган глобал миқёсдаги хавф-хатарга қарши шу вақтга қадар мисли кўрилмаган халқаро иттифоқни вужудга келтирди. Бу иттифоқ миллий ва халқаро даражадаги барча воситалардан: дипломатия, ҳуқуқ-тартибот органлари, разведка, молиявий текширишлар, ҳарбий ҳаракатлар ва инсонпарварлик ёрдамидан фойдаланади. Терроризм, бу доимий равишда ўзгариб турадиган, тутиб олиш ғоят мушкул бўлган душмандир. Ана шунинг учун ҳам антитеррористик альянс унга қарши курашда янги-янги усуллардан фойдаланмоқда. Бу урушда муҳим муваффақиятларга эришилди. Дипломатик фронтда, масалан, Хавфсизлик Кенгашининг махсус резолюцияси қабул қилиндики, унга асосан 189 аъзонинг ҳаммаси ўз ҳудудларида террористик амалиётга чек қўйишга, террористларга ёрдам кўрсатмасликка ва террорист-жиноятчиларни одил судлов қўлига топширишга мажбурдирлар. "Бу янги новаторларча резолюциянинг аҳамиятини баҳолаш мумкин эмас, — деди АҚШ Давлат котиби Пауэлл. — Ресурсларнинг ва яширинадиган жойларнинг мавжуд эмаслиги амалда қутулиш имкони йўқлигини билдиради."

Ер куррасининг турли жойларида "Ал-Қоида" ёки бошқа террористик тармоқлар билан алоқада эканлиги гумон қилинган юзлаб кишилар қамоққа олиндилар. Бўлажак ҳужумларнинг хавфи мавжудлигича қолмоқда. Аммо Афғонистондаги ҳарбий амалиётлар билан мувофиқ равишда олиб борилаётган полициянинг жиддий саъй-ҳаракатлари ва тўпланган разведка маълумотлари шундан далолат берадики, "Ал-Қоида" чекинмоқда, унинг тармоқлари босқичма-босқич барҳам топмоқда. Қотиллик ва нафрат кўп пулни талаб қилади. Террорнинг молиявий манбаларини тугатиш унинг хавфига батамом барҳам бериш учун жуда ҳам зарурдир. 112 дан зиёд мамлакат террористик ҳаракатларни молиялаш мақсадларида ишлатилаётган активларни "музлатиш" тўғрисида буйруқ берди. Бу активлар ҳамма ерда — АҚШдаги банкларнинг ҳисоб рақамлари ва Европадаги кўмакчи ташкилотлардан тортиб Яқин Шарқдаги қандолатчилик фабрикаларида ҳам амал қилган. Таркибига 29 мамлакат кирган молиявий ҳаракатлар махсус гуруҳи террористик ташкилотларга оқиб борувчи молиявий оқимларни аниқлаш ва тўхтатиш борасидаги барча ҳаракатларни мувофиқлаштиришда муҳим рол ўйнади. Турли мамлакатлар умумий курашга ўз тажрибалари, ўзларига хос чора-тадбирлар билан улуш қўшмоқдалар. Жаҳон тарихида мисли кўрилмаган улкан иттифоқнинг кучи ҳам мана шу ранг-барангликдадир. Зеро, инсонлар тушуниб турибдиларки, мамлакатлар ўз кучларини бирлаштирмасдан туриб террористик ҳужумлар хавфидан тўла халос бўла олмайдилар.

6. Сўз — сиёсий арбобларга

Кофи Аннан, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош котиби (2001 йил 1 октябр: "Бутун дунёда ҳужумга қарши реакция бизнинг қалбимизга жасурлик ва бу курашда ғалаба қозониш умидини солмоғи лозим. Дунёнинг турли жойларида турли эътиқоддаги кишилар Қўшма Штатлар халқига таъзия билдириш, бу халқ билан бирдам эканликларини маълум қилиш учун шаҳарларда тўпланар эканлар, бу ҳар қандай сўздан кўра аниқроқ англатадики, терроризм инсониятни бўлиб ташлайдиган эмас, аксинча, уни бирлаштирадиган муаммодир. Биз барча динлар томонидан рад этилган ёвузликка қарши юксак даражадаги ахлоқий кураш олиб бормоқдамиз. Унда ҳар бир давлат, ҳар бир халқ қатнашиши лозим. Бу бутун инсониятга қарши қилинган ҳужум эди. Шунинг учун ҳам бутун инсоният унга жавоб бериши зарур."

Жорж Буш, АҚШ Президенти (2001 йил, 11 октябр): "... ҳужум Америка ерида содир бўлди. Лекин бу маданий дунёнинг юраги ва жонига берилган зарбадир. Дунё янги ва шу пайтгача кўрилмаган, XXI асрда биринчи марта рўй берган ва, умид қиламизки, ягона бўлиб қоладиган мислсиз хавф-хатарга қарши бирлашди. Бу уруш террорни экспорт қилаётганларга қарши урушдир. Бу уруш террорчиларни қўллаб-қувватлаётган ёки уларга бошпана бераётган ҳукуматларга қарши урушдир... Бизнинг терроризмга қарши урушимизнинг диний эътиқодга ҳеч қандай алоқаси йўқдир..."

Ислом Каримов, Ўзбекистон Президенти (2001 йил, 5 октябр): "Шуни айтиб ўтишга тўғри келадики, сўнгги уч йил ичида Ўзбекистон терроррнинг инсонийликдан йироқ қиёфасини кўрди. Шунинг учун ҳам биз бир четкада тураолмаймиз ва халқаро ҳамжамият даъват этган антитеррористик операцияда иштирок этамиз."

Парвез Мушарраф, Покистон Президенти (2001 йил, 16 октябр): "Биз терроризмга қарши иттифоққа қўшилишга ва келишилган уч йўналиш бўйича Афғонистондаги ҳар қандай операцияда қатнашишга қарор қилдик. Бу йўналишлар қуйидагилардир: разведка маълумотларини тўплаш, ҳаво бўшлиғидан фойдаланиш ва моддий-техник қўллаб-қувватлаш. Ана шу кўламда биз, шак-шубҳасиз, операциянинг охиригача ҳамкорлик қиламиз."

Шайх Юсуф ал-Қорадавий, мусулмон олими (2001 йил, 13 сентябр): "Ислом сабр-тоқатлилик дини бўлиб, инсон ҳаётига чуқур ҳурмат билан ёндашади ва бегуноҳ кишиларга ҳужум қилишни оғир гуноҳ деб ҳисоблайди. Мен мусулмон банда бундай ҳужумларда иштирок этишига мутлақо қаршиман. Ислом мусулмонга бегуноҳ ва ҳимоясиз кишиларни ўлдиришга изн бермайди."

Шайх Муҳаммад Саййид ал-Тантавий, Мисрдаги ал-Аҳзар университети олими (2001 йил, 14 сентябр): "Бегуноҳ кишиларга ҳужум қилиш, бу — жасурлик эмас. Бу аҳмоқликдир ва уни амалга оширганлар қиёмат куни жазоланадилар. Гуноҳсиз болаларга, аёлларга, фуқароларга ҳужум қилиш, бу — ботирлик эмас. Ботирлик, бу — эрку озодликни ҳимоя қилиш, ботирлик, бу — ўзгаларга ҳужум қилиш эмас, балки ўзингни ҳимоя қилишингдир."

* * *

Азизлар, мана, бутун курраи заминни ларзага солган даҳшатли фожиа тўғрисида яна бир саҳифа материал ўқидингиз. Аммо, ишончимиз комилки, бу даҳшатли фожиа тўғрисида яна кўп ёзилади. Зеро, унинг инсонлар қалбига солган ярали изи ҳалибери тузалмайди. Бу мудҳиш кунни нафақат биз, балки биздан кейинги неча-неча авлодлар ҳам эслайдилар. Ва умид қиламизки, келгуси насллар бу оғир "тарихий дарс"дан тўғри хулоса чиқариб, терроризм деган балонинг яна бош кўтаришига асло йўл қўймайдилар!

Мавлон ШУКУРЗОДА.
Вашингтон.
"Ҳуррият" учун махсус тайёрлади.

Ҳурматли жаноб Блумберг,

2001 йил 11 сентябрдаги фожеали воқеаларнинг бир йиллигига бағишланган ёдлаш маросимида иштирок этишга таклиф қилганингиз учун сизга самимий миннатдорчилик билдираман.

Бу сана инсоният тарихига ёвуз кучларнинг дунёдаги барча тинчликпарвар одамларга нисбатан даҳшатли тажовузи амалга оширилган "қора кун" сифатида кирди.

Бизнинг бу терорчилик ҳаракатлари қурбонларини унутишга ҳаққимиз йўқ, шу билан бирга, одамларнинг тинч ҳаёти ва хавфсизлигини, уларнинг эртанги кунга ишончини мустаҳкамлаш учун барча ишларни қилишимиз зарур.

Сиз 11 сентябрь оқшомида ёқадиган мангу олов бир йил аввал Нью-Йорк ва Вашингтонда ҳалок бўлган минглаб бегуноҳ одамларнинг хотираси тимсоли, Нью-Йорк шаҳрининг юзлаб ўт ўчирувчилари жасорати тимсоли, Америка ҳалқининг қатъий руҳи ва букилмас идораси тимсоли бўлиб қолади.

Ўйлайманки, бу маросим ва мангу олов жаҳон давлатлари ва ҳалқларининг террорчилик илдизларини қуритишга қарши кураши, ўзаро сабр-тоқат ва тараққиётга интилишига асосланган хавфсиз дунё тартибини ўрнатиш борасидаги мислсиз ҳамкорлиги ва бирдамлигининг ҳам тимсолига айланади...

Ишончингиз комил бўлсинки, ёдлаш маросими ўтказиладиган кун ва вақтда Ўзбекистон халқи ва шахсан мен фикран ва қалбан Сиз, жасоратли Нью-йорк аҳли ва бутун Америка халқи билан бирга бўламиз...

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти.

(Нью-Йорк шаҳри мэри Майкл Блумбергга йўлланган бирдамлик мактубидан).

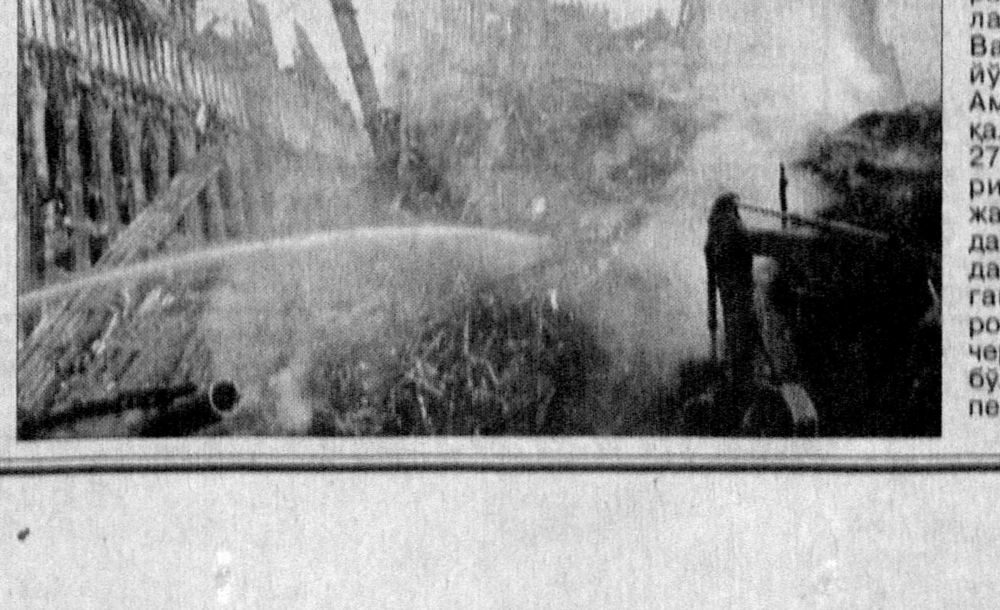

Мулоҳаза

МУҲАББАТНИ ЎРГАНАЙЛИК

Сарлавҳани ўқишингиз биланоқ кўнглингизда "муҳаббатни ҳам ўрганиб бўлармикан" деган эътироз туғилиши мумкин. Ҳа, муҳаббатни ўрганиш, шу билан бирга амалда татбиқ ҳам қилиш керак экан. Чунки бу дунё муҳаббат асосида қурилган. Чунончи, шоир айтганидек:

Ишқ экан ҳар
неки бор оламда...

Одатда, муҳаббат деганда икки ошиқ-маъшуқнинг бир-бирига бўлган севгиси тушунилади. Бу тушунча онгимизга шундай сингиб кетганки, баъзида уни тилга олишга ҳаё ҳам қиламиз. Хўш, муҳаббатнинг инсон ҳаётидаги, фаолиятидаги ўрни қандай? Жамиятдаги ўрни-чи?

Профессор, доктор Маҳмуд Асъад Жўшоннинг "Ҳақиқий севги" номли китобларини ўқиган сайин яна ўқигингиз келади. Ҳақиқатдан ҳам инсон ҳаётида, фаолиятида, қолаверса, жамиятдаги ўрнида муҳаббатнинг роли беқиёс эканлигига амин бўласиз. Унда битилишича: "Севмоқни ҳам ўрганмоқ лозим! У ҳам бир таълим масаласидир ва, чамаси, севмоқ бизнинг энг муҳим ишимиз бўлгайдир. Ҳаётимизнинг энг муҳим иши бўлгайдир. Севгининг мукаммали ҳақиқатан севмокдир, дўст бўлмоқ, фидокорлик қилмокдир, ҳадялар бермоқ, хизмат қилмокдир... Қаршингиздаги инсонни яхши кўрмоқ, унга меҳр-муҳаббатни билдирмокдир. Кейин эса, Ҳақ севгиси, ҳақиқат севгиси, иймон севгиси билан бу гўзалликларни вайрон қилганларга қарши бир муҳаббат кўрсатмокдир. Бу ҳам севги-муҳаббат, бу ҳам севги-муҳаббат исботидир".

Муҳаббат меҳр билан қоришганда ихлос пайдо бўлади. Унга вафо қилинса, мустаҳкамланади. Ҳамиша садоқатда бўлмоқ муҳаббатнинг қадрини юксалтиради. Оқибатда эса ҳар бир ишда гўзал ютуқларга эришилади. "Ҳаммангизда, салим ва эстетик-маданий шуур, гўзаллик ишқи, гўзалликни севмоқ ва қадрламоқ малакаси жо бўлмоғи ва ривожланган бўлмоғи лозимдир, дейди профессор. — Ғоямиз: "Ҳар ишнинг энг чиройлисини қилмоқ; — ўзимизни энг гўзал сифатлар билан сифатламоқ, дунёда ва уқбода (охиратда) энг гўзал натижаларга, энг гўзал мукофотларга эришмоқдир".

Муҳаббатли бўлиш ҳар кимнинг ўз ихтиёрида. "Аллоҳ гўзалдир, У гўзалликни севади" ҳадиси шарифидан аёнки, гўзалликка, гўзал юришга, гўзал яшашга муҳаббат боғлаш керак. Умримизнинг мазмуни ҳам шунда. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам дарахт шохчаларидан тишковлагич қилиб, у билан тишларини тозалаб юрар эканлар. "Менинг ёнимга оғзингиз ҳидланиб, тишларингиз сарғайган ҳолатда келманг", деб марҳамат этар эканлар. Ўзлари эса ёнларида ойна, мисвок, тароқ олиб юрар эканлар. Зоҳир ва ботин тозалигини севмоқ, кўркам кўринмоқ, амалларини чиройли бажармоқ, инсонларни ҳурмат қилмоқ — муҳаббатсиз амалга ошмайди.

Бани одам аъзои
якдигаранд...

Саъдийнинг бу сатрини эса доктор Маҳмуд Асъад Жўшон бундай шарҳлайдилар: "Яъни, Одам фарзандлари бир-бирининг узвидир, қисмидир, парчасидир, аъзосидир, бир ота, бир онадандир". Бир ота-онанинг фарзандлари бир-бирларига меҳр-муҳаббатли бўлмасалар оилада уруш-жанжаллар, кўнгил хираликлар юз бериб, оила шаънига путур етади. Бу эса ўз-ўзидан фарзандларнинг муҳаббатсизликларидан оқибатидир. Жамият умумий уйимиз экан, унинг фаровонлиги учун ҳам муҳаббатни ўрганайлик. Қуйида "Ҳақиқий севги" китобидан бир парчани ҳавола этамиз.

Нимани ва кимни севмоқ керак?

Севмоқ одамзотга бахш этилган туйғуларнинг энг яхшисидир. Ички ва ташқи дунёмиз меҳр-муҳаббат билан — севги билан ранглангай, жонлангай ва маънолангай. Аллоҳнинг бу гўзал неъматидан маҳрум бўлганларнинг эса юзлари тунд, қошлари чимириқ, кўнгиллари хирадир, қоронғудир. Бундайлар атрофини йўқотиб кун кечиради, тиллари билан, феъллари билан ҳаммани ранжитади. Севги туйғусининг ўсиб ривожланмаслиги, севишни билмаслик маҳрумиятларнинг энг каттасидир.

Вужуднинг ўсиб ривожланмоғи, соғлом ва бақувват бўлмоғи учун яхши ва кучли озуқалар олмоққа тиришамиз, иштаҳа дорилари ичамиз, дармондориларни ютамиз. Бадан соғломлиги учун тоза ҳаво, қуёш нурларини қидирамиз, таътилларга чиқамиз, турлича спорт билан шуғулланамиз. Ана шунчалик натижаларга, ҳатто бундан ҳам кўра муҳимроқ натижаларга эришмоқ учун, бу ишлардан ҳам зиёда маънавий жиҳатимизнинг юксалуви, ривожлануви, кучаювининг чораларини изламоғимиз, даволарини топмоғимиз лозим. **Руҳнинг сиҳҳати, ҳузур ва сокинлиги борасида эса энг биринчи навбатдаги даво севмоқдир.** Муҳаббат туйғумизни ривожлантирмоқ, юксалтирмоқ учун кўп уринмоқ, ғайрат ва меҳнат қилмоқ, куч сарфламоққа мажбурмиз. Зеро, дунё саодати ва охират саломатлиги улкан миқдордаги бу туйғуга эга бўлмоқ билан қўлга киргай.

Болани ҳали гўдаклик чоғидан бошлаб она, биродар, ўртоқ, ўйинчоқ, қуш, гул... муҳаббати каби табиий ва маъсум севгилар билан улғайтирмоқ, унда шу малакани уйғотиб парвариш ва тарбият қилмоқ, уни ривожлантирмоқ шартдир. Бу муҳаббат таълими билимдан, илмдан ҳам олдин келгай ва жуда хайрли натижалар бергай. Чунки қуруқ билим баъзи инсонни фақатгина ғурурга йўлиқтиргай ва худфуруш қилиб қўйгай.

Маориф тизиминнинг шу ҳақиқат асосида тузилмагани учун бугунги кунимизнинг ёшлари ахлоқсиз, қўпол, дилозор ва бузғунчи бўлиб кетишаётир. Чунки уларга мактабларда муҳаббат эмас, қайсарлик, исён, кин, худбинлик, манманлик ва ғурур каби терс ва қуруқ туйғулар таълим қилинмоқда. Киноларда, радиода, телевидениеда, газета ва журналларда уруш, урйиқит, бузиш, қаршилик қилиш ва душман бўлиш талқин қилинган.

Севги-муҳаббатнинг барча тури ҳам қабул қилишга лойиқми? Шубҳасизки, йўқ! Ҳеч ким, ичкилик, қимор мубталолигининг, ғайриқонуний ахлоқларнинг, пора, мансаб, курси муҳаббатининг, худбинликнинг ва шунга ўхшаш қатор мойилликларнинг яхши эканини иддао эта олмайди. Шундай экан, муҳаббат туйғусининг ҳам назорат этилмоғи, гўзал ва табиий(ҳақиқий) бир нарсаларга қаратиб йўналтирмоғи керак бўлади. Шунда қаршимизга ушбу савол кўндаланг бўлади.

Ажабо, нимани ва кимни севмоқ керак?

Энг яхши ва энг гўзали эса, бутун гўзалликларнинг эгаси, яратувчиси, ижодкори бўлмиш олий ва муқаддас зот, яъни ҳазрати Аллоҳдир! Бу дунёда кўзлар кўрадиган, кўнгиллар севадиган барча гўзал нарсалар Унинг ижодидир, У, кўзлар кўрмаган, қулоқлар эшитмаган, кишининг ақлу хаёлидан кечмаган асл буюк гўзалликларни эса охират оламида сақлагайдир! Одамзот асл гўзалликнинг нима эканини, ул зул-жалол вал-камол ҳазратлари Фирдавси Аълода, бахтиёр қулларига жамолидан ниқобини очган лаҳзада англагайдир, асл чексиз лаззатни, ул акмал-мукаммал жамолини мушоҳада этган чоғида танигайдир!

Юксак, кўнгиллар ана шу дамнинг хаёлидан, Ул юксак зотнинг беқиёс жамолидан маст ва мустағрақдирлар! Асл севги шудир! Бошқа барча севгилар эса, ё севги-муҳаббат туйғусининг ўсиб ривожланмоғи учун бир сабаб ва ёки, асл ишқ-муҳаббатга элтадиган йўлдаги бир босқичдир. Тасаввуф буюклари асл муҳаббатни "ишқи ҳақиқий" дейдилар, инсоний мойилликларни эса "ишқи мажозий" дейдилар. Юнус Эмрани адабиётнинг улуғ шоири қилган нарса ана шу илоҳий ишқдир. Мавлоно (Жалолиддин Румий) жўшқинлиги, Хожа Аҳмад Яссавий ҳикматлари, ана шу асл ишқ-муҳаббатдандир. Фузулий ана шу ҳақиқий севги билан мартаба топди, шу важҳдан **"Ишқ дарди ила хушман, кўл торт давойимдан, табиб!"** деб айтади. Ашраф ўғли худди шу сабабдан:

"Сени севмоқ мани
диним, иймоним,
Илоҳий, дину
иймондан айирма",

деб куйлайди.

Ҳақиқий севгига эриша олган, асл севиладиган Зотни топа олган инсон учун не бахт бу!

Иноят УБАЙДУЛЛАЕВА
тайёрлади

Луқма

ТВда зинадан қуламанг!

Рақобат бўлса яхши, айниқса, ТВда. Бугунги кунда ЎзТВнинг бироз жонланиб қолганиям рақобатдан бўлса эҳтимол. Зеро, ватанимизда ТВлар кўпайган бир даврда талабларга кўра иш юритмаса, ҳар қандай замонавий аппаратуралар билан жиҳозланган, иқтисоди бақувват телевидение ҳам томошабинни йўқотиши аниқ.

"Ёшлар" телеканалининг бошқа телеканалу компаниялар, балки ўзидаги ҳар бир кўрсатув орасидаги рақобат ҳам томошабиннинг қизиқишини ошириши турган гап. Айниқса, "Заковат" ва "Зинама-зина" интеллектуал ўйинлари кўпчилик олқишига сазовор бўлмоқда.

Музаффарбек Мирзабековнинг ғоят қувноқ, зинама зина кўтарилаётган қатнашчига бераётган саволлари, гарчи тест услубида тузилган бўлса-да, қатнашчини балки телемухлисларни ҳам довдиратиб қўяди. Натижада эса жек пот томон интилаётган, баланд кўтарилаётганлар тинмай зинадан "қулаяптилар".

Маълумки, тест услубида тузилган саволларга тўрт бештадан жавоб ҳа бўлиб, ўқиган, эшитган қатнашчи аниқ жавобни сохтасидан ажратиб ололади. Аммо, қизиғи шундаки, кўпгина кўрсатувларда қатнашчи тахминга суянади ва буни ўзи ҳам тан олиб, "60 фоиз тахминим тўғри чиққан" дея зинама зина кўтарилишига уринади. Бироқ тахмин ҳамма вақт тўғри чиқавермайди ва ўйин иштирокчиси зинадан "қулайди".

Гоҳида эса баъзилар аниқ қатъий жавоб беролмай бошловчининг довдиратадиган саволларидан ҳайиқиб икки-уч бора жавобни ўзгартиради, гоҳида эса яна аввалги, кейин яна бошқа жавобларни ҳам айтади.

Хулоса шуки, "зинама зина" интеллектуал ўйини қатнашчиларнинг кўпчилигида қатъийлик, изланиш, маълум бир фикрда туриш, ҳатто ўзига ишонч йўқлигини кўрсатади. Бошловчига, кўрсатув ижодкору ҳомийларигаку гап йўқ.

Гап зинадан кўтарилишни истаб жек пот томон интилаётган қатъиятсиз, ўзига ҳам ишончи йўқ баъзи қатнашчиларда. Тўғри, ҳамма ҳам омадини, айниқса, катта пул қўйилса синаб кўргиси келади. Бироқ миллионлар минбари бўлмиш, миллионлар нигоҳидаги телевидение омадни синайдиган аудитория эмас.

Умид БЕКМУҲАММАД

Йўқлов

ШЕЪРДАЙ ГЎЗАЛ УМР

Маҳмуджон Мардиев орамиздан кетди.

Энди у ўзининг сукутлари билан ҳеч биримизни безовта қилмайди.

Биз кў-ўп йиллар "Халқ сўзи" газетасида Маҳмуджон билан бирга ишладик. У — Навоий вилоятида, мен — Сурхондарё вилоятида мухбир... эдик. Худди ҳозиргидай, бундан ўн йиллар илгари ҳам мухбирман деган одам кўп эди. Аммо Абулқосим (Мамарасулов) учовимиз бир-биримизга алоҳида... яқин эдик. Тўғри, бош-адоғи йўқ, ҳавойи, билингки адабий-илоҳий мавзудаги суҳбатлар чоғи Маҳмуджон сукут билан иштирок этар, лекин шундай бўлса ҳам биз Маҳмуджонсиз чой ичолмас эдик.

Маҳмуджоннинг топган гапи "Тожиддин Раззоқ — журналист эмас!" эди. Дастурхон атрофидаги хос суҳбатларда бу гапни у йигирма-ўттиз марта айтган маҳаллар бўлган. Бир марта мен йўғимда ҳам Маҳмуджон шу гапни айтаверган, Абдукарим (Раҳимбердиев) "Бўлмаса у — ким?" депти. Маҳмуджон "У — журналист эмас, ёзувчи!" деган. "Э-э, шунақами!" дейишган, лекин Маҳмуджон кулмаган, умуман, унинг баъзиларга... ўхшаб кулганини ҳеч эслай олмайман — кў-ўплар Маҳмуджонни содда йигит деб билгани билан у етарли даражада жиддий инсон эди: бўлар-бўлмасга "хо-хо"лайвермасди.

Энди билсам Маҳмуджон нафақат "Халқ сўзи"даги, балки мен биладиган журналист ижодкорлар орасидаги энг забардаст мухбир экан. Биласизми, унинг ёзганларида оҳор бор эди. Бу мартабага истак, интилиш, меҳнат билан эришиб бўлмайди. Бунинг учун **кўнгил мудом, ҳа, мудом парҳезда турмоғи,** керак. Маҳмуджон ўзининг кўнглини асрай олди.

Биласизми, Маҳмуджон ёлғон айтмас, бировни алдамас эди.

Унинг қазосини Олимжон (Усанов) дан эшитдим. "Маҳмуд Мардиев деган йигит бор эди-ку... — деди Олимжон. "Ҳа-ҳа, бор, учрашдилорингми?" "Йўқ, шу йигит вафот этибди". Мен жим-м-м бўлиб қолдим. "Кўп гапирар эдингиз-да, шунинг учун айтаяпман. Пешонамнинг ичидан кўзимга бир нарса "шув-в" этиб қуюлди, аммо кўзимдан ёш чиқмади. Ўйлаган нарсам шу бўлди: Ҳай, аттанг, Маҳмуджонни энди кўролмайман, мен уни Деновга, меҳмонга таклиф қилолмайман, Сурхондарёнинг табаррук жойларига зиёратга олиб боролмайман, бу табаррук тупроқдан насиба топган улуғ валийуллоҳ — ҳақида кўзда ёш билан гурунглар беролмайман... Бирдан энди менга қийин бўлишини тушундим. Чунки Маҳмуджон кўнглимнинг суянчиғи эди — ўзини йилда бир кўрмасам ҳам Маҳмуджоннинг бу дунёда борлиги мен учун катта давлат, бир тиргак эди.

Маҳмуджоннинг вафот этганига мен ҳеч қачон ишонмайман — у кўчанинг нариги бетига ўтиб кетди, холос. Чунки истайсизми-йўқми, ҳаёт-абадийдир, аммо қурсоқ бандаси бу ҳақиқатга ҳеч қачон иқрор бўлмайди. Маҳмуджон эса бу дунёда мунофиқ бўлмасдан ҳам яшаш мумкинлигини шеърдай гўзал умри билан исботлаб берди. Олдинда эса Дийдор турипти: бу — Қиёматдир.

Т. РАЗЗОҚ

Мозий

ДАҲШАТ

Радиодан ўзбек халқ куйлари таралади. Оҳистагина таралаётган бундай куй-қўшиқлар оҳангида чайқалиб ўтиришни жуда хуш кўраман. Улар жон роҳати: куйлатади, ўйнатади, ўйлатади ва яна йиғлатади...

Ижодхонамдаман. Ўзимизнинг ҳамкасаба журналистларимиз ифодаси билан айтганда нафақахўрликнинг "гашти"ни суриб ётибдилар, деса бўлади каминани. Журналист нафақага чиқса ҳузур қилиб диванда ёнбошла-аб ётади, театр-томошалардан қолмайди, аёл киши бўлса ҳозир урчиб кетган "гўзаллик салонлари"да пардоз-андозга ружу қўяди, дейишса, асло ишонманг. Журналист агар у ёшини яшаб, ошини ошаб қўйган бўлса, менимча, узундан-узоқ шўро йилларида кўрган-кечирган, эшитган-билган, ўқиган маълумотлари кўпайгандан кўпайиб борганидан, юки оғирлашиб қолиб, айтар сўзларини айтиб улгуришга шошилиб қоларкан... Камина ҳам айни шу аҳволдалар.

Соат эндигина беш бўлибди. Айни шу топда — саҳар мардондан ўрнимдан турғизган ва ёзув столи ёнига етаклаган нарса — бурч масъулияти. Айниқса, мустақилликка эришганимиздан сўнг ҳужжатларнинг ёпиқ эшиклари очилгач, мустабид тузум даврида халқимиз бошига тушган шўро савдоларининг асл моҳиятидан огоҳ бўлганимдан кейин, бу сир-синоатлардан ёш авлодни огоҳ этиш истаги туғиларкан дилдираган қалбингда. Эл бошида не-не дарралар сингани, ота-боболаримиз ва ҳатто ўзимиз ҳам мустабид тузум даврида не-не зуғумларни кўрганимизни ҳужжатларга таянган ҳолда кўрсатмоқ зарурати пайдо бўларкан дилингда. Шундай бўлгандан кейин, нафақадаман-ку, деб ялло қилиб юриш кўнглингга сиғмас экан. Қалбингда бир овоз (ёш ҳамкасабам Кутби Носирова янглиғ): "Сиз кўпни кўрдингиз — яхшини ҳам, ёмонни ҳам хў-ўб мазасини тотидингиз — энди ўзингиздан кейин келаётган ёш авлодга билдиринг. Оқ билан қорани фарқлай оладиган бўлиб ўсишсин"— деб ниқтаб турганидан кейин таралла бедодга ўрин қаёкда...

Рости ҳам шу. Мустақилликни қўлга киритдик. Аммо уни ёмон кўзлардан асрамоқ керак. Бунинг учун Ўзбекистон Республикаси Президенти ибораси билан айтганда: "... халқимиз фақат жисман эмас, руҳан ҳам уйғоқ бўлмоғи даркор. Руҳ бедорлиги учун унинг раҳбар раҳнамолари, олиму зиёлилари, барча фарзандлари масъулдир..." Демакки, мен ҳам масъулман. Нафақахўрман, деб бундан истисно бўлаолмайман...

Шулар ҳақида фикр юритарканман, мустақиллигимиз йиллари, айниқса, сўнгги бир йил ичида ҳужжатгоҳларда дуч келганим сир-синоатлар — Чор Россияси даврида ва ундан сўнг Шўро истибдоди даврида ўзбекнинг бошига тушган жабру-жафолар худди ҳужжатли кинодаги лавҳалар мисол кўз ўнгимдан лип-лип ўтади ва мен собиқ совет давлати тўкилиб, адои тамом бўлган кезларда Москва вақтли матбуотида пайдо бўлган фош этувчи мақолаларда келтирилган фактларни эслайман. Айниқса, 1992 йилда Москвадаги "Труд" газетаси саҳифаларида чоп этилган ҳужжатлар уни ўқиган ҳар қандай одамда неча-неча йиллар давомида ўзини миллионлаб одамларга раҳнамо санаган Бутуниттифоқ Коммунистик Партияси Марказий Комитетига нафрат уйғотади. Газетхон сўзимни асоссиз деб ўйламаслиги учун 1937 йили қайси Республика ёки областдан қанча киши отувга, қатағонга дучор этилиши ҳақидаги кўрсатмлар устида тўхталмоқчиман.

Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг, Советлар мамлакатидаги республикалар, област ва ўлкалар бўйича қатағон қилинажак совет кишилари сони олдиндан белгиланган бўлган экан. Бу масалада тайёрланган ҳужжатнинг иккинчи бобида кўрсатилишича, қатағонга дучор этилаётган қулоқлар ва бошқа аксилинқилобий унсурлар икки туркумга бўлинган. Гапимиз қуруқ бўлмаслиги учун бу борада баъзи мисолларни эътиборингизга ҳавола этаман. Масалан, Озарбайжон ССРдан биринчи туркумда 1500 киши, иккинчи туркумда 3750 киши, яъни республика миқёсида ушбу кўрсатмага кўра жами 5250 нафар кишининг қатағонга йўлиқтирилиши кўзланган. Ўзбекистон ССРдан эса биринчи турқумда 750 киши, иккинчи туркумда 4000 киши, республика миқёсида жами 4750 нафар киши қатағон қилиниши кўзланган.

Бу ҳужжатлар билан танишар эканман, ўзимни қўярга жой тополмадим. Тилим калимага келмай: "Даҳшат!!! Даҳшат!!!" деярдим яккаш. Бу рўйхат жуда узун бўлганлигидан ҳаммасини кўчириб ўтирмайман. Қисқасини айтганда, бу рўйхатда биринчи туркумда 73.850 нафар, иккинчи туркумда 224400 киши ва ҳаммаси бўлиб 298250 нафар кишининг отилиши ва қамаб юборилиши кўрсатилган эди. Бу қора рўйхатга тушган 66 республика, област ва ўлкадан ҳаммаси бўлиб қанча одам қатағонга дучор этилиши кўрсатилган эсада, аммо уни жамлаб ҳисоблаб чиқишга юрагим дош бермади. Лекин ишончим комилки, бу кўрсатма бизнинг диёримизда ҳам бажо келтирилган.

Ўз фуқаросини ана шу йўсин қирғинбаротга гирифтор қилиш режасини олдиндан тузган давлат раҳбарлари ҳақида нима деб ўйлаш мумкин?! Ушбу қадратли давлат ана шу қирғин бароотни бошидан кечирган шўрликларнинг қарғишлари туфайли пароканда бўлиб кетган бўлса ҳам ажаб эмас.

1. Туркум — Биринчи туркум билан иккинчи туркум орасидаги фарқ шундан иборатки, биринчи туркумга киритилганлар биринчи навбатда қатағон этиладилар. Иккинчи туркумга киритилганлар эса махсус фармойиш келмагунча тўхтатиб туриладилар.

(Муаллиф)

Хулласи калом, маълум бўлишича, давлат миқёсида олиб борилган бўлиб чиқаяпти бу ҳаракат ва ғарбий чегараларимиздан ҳамда Москвадан то узоқ Шарқнинг пучмоқларигача ўз ичига олади. Ҳужжатларда "операция" деб номланган бу ҳаракатнинг бошланиш куни, қайси ҳудудда қачон бошлашдан, қанчада тамомланишигача кўрсатилган. Мен танишган маълумотларда, хусусан, қуйидагилар таъкидланади:

III ОПЕРАЦИЯНИ ЎТКАЗИШ ТАРТИБИ:

1. Операция 1937 йилнинг 5 августида бошланиб, тўрт ой ичида тамомлансин...

Туркманистон, Тожикистон, Ўзбекистон ва Қирғизистон ССРда шу йилнинг (яъни 1937 йилнинг) 10 августида, Шарқий Сибир области, Красноярск ва Узоқ Шарқ ўлкасида шу йилнинг 15 августида бошлансин..."

Бу маъшум воқеаларнинг келиб чиқишига сабаб бўлган ҳужжатларга эътибор қилинадиган бўлса, ҳамма-ҳаммасига "халқлар отаси" бўлмиш Сталин бош-қош эканлиги маълум бўлади. 1992 йилда Россия давлатининг ўша пайтлардаги Президенти Б.Ельцин тарафидан ташкил этилган махсус комиссия ертўлалардаги пўлат бункерларга яширилган неча минг қатъиян махфий ҳужжатларни ўрганиб, неча-неча сир-синоатлардан халқни воқиф этди.

Россия оммавий ахборот саҳифаларида дуч келганим қуйидаги ҳужжатларни эътиборингизга ҳавола қиламан. Ўқинг, ўзингиз хулоса чиқаринг.

БУТУНИТТИФОҚ КОММУНИСТИК (Большевиклар) ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИГА

№ 1151 3 июнь 1937 й. ЎРТОҚ ЕЖОВГА Обкомлар, ўлкаларнинг котибларига Марказий Комитет Сиёсий Бюроси 51 рақамли қароридан кўчирма 1937 йилнинг 2 июлидаги қарор

94 – СОВЕТЛАРГА ҚАРШИ ДУШМАН УНСУРЛАР ТЎҒРИСИДА

Область, Ўлка Марказий Комитетлари котибларига қуйидаги телеграммалар жўнатилсин:

Бир вақтлар турли областлардан шимолий ва Сибир районларига сургун этилган, кейинчалик сургун муддати ўтгач, юртларига қайтган кулоқлар ва жиноятчиларнинг кўпчилик қисми колхоз ва совхозларда ҳамда транспорт ва саноатнинг баъзи соҳаларида ҳар қандай советларга қарши ва диверсия жиноятларини бошлаб берувчи бўлаётганлари сезилмоқда.

ВКП (б) Марказий Комитети область, ўлка ҳамда республика ИИХК вакилларига ватанига қайтган барча кулоқлар ва жиноятчиларни ҳибсга олмоқлари, уларнинг ичидаги ашаддий душманлар Учлик тарафидан текширилиб, отиб ташланиши зарур, бундоғроқлари эса ҳибсга олиниб, ИИХК кўрсатмасига кўра сургун қилинмоғи жоиз.

ВКП(б) Марказий Комитети Учлик таркибини, шунингдек, отиб юборилувчи ҳамда бадарға қилиниши белгиланганларнинг сонини беш кун ичида Марказий Комитетга хабар қилишингиз таклиф этилади.

МК секретари
И.СТАЛИН"

Ушбу ҳужжатлар билан танишар эканман, "Шаҳидлар хотираси" комиссияси аъзоси сифатида ҳужжатгоҳда танишганим бир "иш" тушди ёдимга. Тошкент область, Оржоникидзе тумани ИИХК туман бўлими ходими 1938 йилнинг 18 январида Муқимжон Иноғомжонов ҳақида очган жиноий иш эди бу. Уни ўрганган чоғимда фикру-хаёлимни чулғаб олган саволларга ёзувларим бошидаги эътиборингизга ҳавола этилган ҳужжатлардан жавоб топгандек бўлдим. Бор-йўғи 17 бетдан иборат бу жиноий ишнинг биринчи бетида қамоққа олиш ҳақида қарор.

Иккинчи бетда эса 1882 йилда таваллуд топган Муқимжон Иноғомжоновни қамаш ҳақида ордер(фармойиш). Уни қамаш ҳақидаги қарорда қуйидагилар кўрсатилади. 1931 йилда кулоқ қилиниб, Украинага сургун этилган Муқимжон Иноғомов сургундан қочиб келиб, Тошкентнинг Бешёғоч даҳасида яшириниб юргани, аҳоли орасида Советларга қарши тарғибот олиб боргани кўрсатилади. Сўнгра ЎзССР Жиноят Мажмуасининг 66-моддаси 1-банди билан жавобгарликка тортишга қарор қилинади.

Қатағон тегирмони ғилдираги шу йўсин айлантириб юборилади. Орадан икки кун ўтиб — 1938 йилнинг 20 январида "иш"га қишлоқ шўроси тарафидан лотин алифбосида битилган маълумотнома тиркалади. Бунда зикр этилишича: "... мазкур, миллати ўзбек, ёши 56 да. Унинг 4 гектар ери, от-араваси ва баққоллик дўкони бўлиб, киши кучидан фойдалангани учун 1931 йилда кулоқ қилиниб, Украинага сургун этилган, мол-мулки мусодара қилинган Муқимжон Иноғомжонов ул ердан қочиб келиб, Тошкентда юрадир, ҳар замон Қибрайга ҳам келиб қоладир, Тошкентда нима иш қилиши маълум эмас, деб... . Имзо, муҳр".

Ушбу сатрларни ўқир эканман, шу иш юзасидан келтирилган кўрсатмаларда ёши эллик олтидалигини, уй-рўзғор юмушлари билан шуғулланган, саводсиз ва ҳунарсиз хотини, Хайринисо исмли ўн уч яшар қизи, Абдулла исмли ўн икки яшар ўғли, Убайдулла исмли ўн бир яшар ўғли ҳамда Ҳабибулла исмли бир яшар ўғли бўлганини эслайман-да, маълумотномадаги битиклар ҳақида фикр юритаман. Оиласида етти жон бўлган бир оила бошлиғи жўжабирдай жон бўлган бу оилада ерга ишлов берадиган одам бўлмаса, ерни ташлаб қўйиши керакми ёки қай йўл билан бўлса-да, иш ҳақини тўлаб, кимнингдир кучидан фойдаланса-да, тириклигини ўтказгани дурустми? Ахир юртимизда ноилож кимса ҳали-ҳануз мардикор ёллайди-ку, дурустми? Шундай экан, ўша Муқимжон Иноғомжонов илк бор кулоқ деб эълон қилинган 1931 йилда ўша пайтдаги ҳуқуқ ташкилотлари хатога йўл қўймадимикан? Кейинги 1938 йилдагилар эса Сталин кўрсатмасидаги сургун қилиш йўриғини муддатида ўтай олмаганлари туфайли ҳам жиноий ишнинг 14 саҳифасидаёқ уни отувга ҳукм этдилармикан?! Ахир Муқимжон Иноғомжонов ҳеч кимнинг мол-мулкига ёинки жонига қасд қилмаган, бирон тирик жоннинг қонини тўкмаган эди-ку...

Ўн етти саҳифадан иборат бу кўримсиз жиноий ишнинг якуни ўлароқ, беш фарзанднинг отаси Муқимжон Иноғомжонов 1938 йилнинг 8 февралида отувга ҳукм қилинди ва отиб юборилди. Беш норасида етим бўлди, эндигина ўттиз олтига кирган аёл бева қолди.

Лекин бу азобларнинг охири кўринмасди. Муқимжоннинг Иброҳим ўғли нақ жаҳаннам азобига тушиб қолди: отахоннинг тўнғич ўғли Орифжон оиласи билан Украинага сургун қилинди ва ўша ёқда 1937 йилда эллик бир ёшида бир бурда нонга зор бўлиб, очликдан ўлиб кетди. Орифжоннинг ўзи тузум азобидан ўлиб қутулиб кетгани билан унинг беш нафар ўғлининг умри Советларга хизматда ўтди — Ватан урушида жон олиб жон беришди. Кенжа ўғли Зайнитдин урушда ҳалок бўлди, иккинчи ўғли Мусажон бўлса, ногирон бўлиб қайтди. Отиб юборилган Муқимжоннинг тўнғич ўғли Мустақим урушда ҳалок бўлди, Акромжон эса ногирон бўлиб қайтди. Лекин урушга бормаган набира ўғлонлар эса амакиларининг касрига қолиб, ҳаётда кўрмаган жабр-жафолари қолмади: ўзлари истаган ўқишга ҳам кириша олишмади, кўнгиллари тусаган касбни ҳам эгаллай олишмади. Фақат Абдуллажонгина ватандан йироққа кетиб, Красноярск шаҳрида олий маълумот олишга ва она юртидан йироқда ўз касбида ишлашга муваффақ бўла олди. Хулласи калом, уларнинг оиласи кўрган жабру-жафоларни айтиб адо қилиб бўлмайди.

Бола эдим. Қулоғимга кириб, қалбимни поралаган нолали қўшиқнинг айрим сатрлари чала ярим ёдимда қолган:

"Айтсам, адо бўлмайди,
Етимликнинг дафтари..."

Энди билсам, мен жиноий иш саҳифаларидан ўрганган бахтиқароликлар фақат шаҳид кетган Муқимжон Иноғомжоновнинггина эмас, унинг отаи бузруквори Иноғомжон бобо ва унинг авлодларининг кўргуликларининг айрим сатрларигина экан.

"Энг алам қиладиган жойи шундаки, отам изини излаб, тегишли ташкилотга борганимда қўлимга ЎзССР ИИХКнинг 1938 йилнинг 9 мартидаги қарори бекор этилганлиги ва отам оқланмаганликлари ҳақида ҳужжат беришди. Бунга севиндим, албатта. Аммо ҳайрон қолган нарсам шундаки, менинг отам каби айбсиз айбдор қилиниб, бекорга отилиб кетганлар қанча экан?" — савол назари билан менга қаради у. Аммо мен ҳам жим эдим. Ҳали буни биладиган зот бормикан — мен ҳам билмайман-да...

Холида АҲРОРОВА,
Ўзбекистонда хизмат
кўрсатган маданият ходими.

P.S. Муқимжон Иноғомжоновга доир "иш"ни ўрганганимда, отаси ҳибсга олинганда ўн бир яшар бўлган ўғли Абдулла Муқимовнинг аризасига кўзим тушди. Фарзанд экан-да, орадан олтмиш йил вақт ўтгандан кейин ҳам отаси изини излаб юрибди. Отаси суратини сўраб юрибди... Э-воҳ, оилада отаи бузрукворнинг битта сурати қолмабди-я... Шулар ҳақида фикр юритарканман, фотиҳага қўл очиб, Аллоҳ таолодан тилайман: "Мустабид тузум бошимизга солган кўргуликларнинг қайтмасга кетгани рост бўлсин. Ҳурриятимизга кўз тегмасин.
Мустақиллигимиз абадий бўлсин!"

Тилимиз

ZIRG'ALI ЭМАС, SIRG'ALI

Ўзбекистон Республикаси "Давлат тили тўғрисида"ги Қонуни қабул қилинганига яқинда ўн уч йил тўлади. Мазкур Қонунга кўра тарихий шахслар ва тарихий жойлар номи миллий қадрият ҳисобланади.

Кейинги пайтда лотин имлосига ўтиш муносабати билан ёзувлар шу ҳарфда берилаяпти. Аммо эътиборсизлик оқибатида ғализликларга йўл қўйилмоқда. Масалан: Охунбобоев ва академик Яҳё Ғуломов кўчалари кесишувида "Ғуломов" сўзи G'ulomoy" шаклида битилган; "Буюк Турон" кўчаси лотинда "TO'RON" тарзида ёзилган; Сирғалидаги бир жойда "ZIRG'ALI" дейилган. "Марказий зобитлар саройи" эмас, бизнингча "Зобитлар марказий саройи" ёзилса, маъно тўғри бўлар эди.

Шу ўринда яна бир мулоҳаза: ўзбек тили таълимидаги ўқувчилар учун дарсликлар лотин имлосида; рус тили таълимидагиларга кирилл ёзувида чоп этилмоқда. Бунинг изоҳини балки буюртмачи вазирлик тушунтириб берар.

Дилмурод САЙЙИД,
журналист

Ўзингни англаб ет!

Mustaqil gazeta HURRIYAT

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир Амиркул КАРИМОВ

Таҳрир ҳайъати: Турсунали АКБАРОВ (махсус мухбир), Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Азамат ЗИЁ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Наим ҚАРИМОВ, Норали ОЧИЛОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Исмат ХУДОЁРОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Озод ШАРАФИДДИНОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 16-уй. Телефон: 144-25-06, 41-52-72.

Индекс:
Якка обуначилар учун — 233 Ташкилотлар учун — 234

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Манзил: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Турсунали АКБАРОВ

Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 20.00
Буюртма — Г - 573

Муаллиф фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин. Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Hurriyat kompyuter markazida Jamshed Tog'aev tomonidan sahifalandi.